سەرخوش ئوقۇشلۇقلار دۇنياسى — 3

دۇنيا بالىلىرىدە بىياتىدىكى مەشھۇر ئەسەرلەر

گالابۇزنىڭ سايادەت خاتىرىسى

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن - سىن نەشرىياتى

سەرخۇش ئوقۇشلۇقلار دۇنياسى ــ 3

دۇنيا باللار ئەدەبىياتىدىكى مەشھۇر ھېكايىلەر

گاللىۋېرنىڭ ساياھەت خاتىرىسى

ئاپتورى: سۋىفت [ئەنگلىيە]
تەرجىمە قىلغۇچى: ئاسىيە كېرەم

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن ـ سىن نەشرىياتى

بۇ كىتاب دەۋر ئەدەبىيات ـ سەنئەت نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان 1997 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ نەشرى، 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据时代文艺出版社 1997 年 8 月第 1 版、第 1 次印刷版本翻译出版。

كىتاب ئىسمى: گاللىۋېرنىڭ سايا‌ھەت خاتىرىلىرى
ئاپتورى: سۋىفت [ئەنگلىيە]
تەرجىمە قىلغۇچى: ئاسىيە كېرىم
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەنۋەر قۇتلۇق
مەسئۇل كوررېكتورى: قەييۇم تۇرسۇن
نەشرىيات: قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى
شىنجاڭ ئېلېكترون ئۇن ـ سىن نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۇرۇمچى شەھىرى شىخۇڭ غەربىي يولى 36 ـ قورۇ
پوچتا نومۇرى: 830000
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى
زاۋۇت: شىنجاڭ بايى باسما زاۋۇتى
فورماتى: 1092×787 م م، 1/32
باسما تاۋىقى: 2.5
نەشرى: 2009 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
بېسىلىشى: 2009 ـ يىل 2 ـ ئاي 1 ـ قېتىم بېسىلىشى
كىتاب نومۇرى: ISBN 978-7-5373-1736-8
باھاسى: 60.00 يۈەن (10 قىسىم)

图书在版编目(CIP)数据

世界儿童文学名著故事:维吾尔文/阿斯艳·克然木译.—喀什:喀什维吾尔文出版社;乌鲁木齐:新疆电子音像出版社,2009.1
("学海乐园"阅读系列;3)
ISBN 978-7-5373-1736-8

Ⅰ.世… Ⅱ.阿… Ⅲ.童话-作品集-世界-维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I18

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2009)第 013897 号

书　　名: 格列佛游记
作　　者: 斯威夫持 [英]
翻　　译: 阿斯艳·克然木
责任编辑: 艾尼瓦·库迪力克
责任校对: 克尤木·吐尔逊
出　　版: 新疆喀什维吾尔文出版社
　　新疆电子音像出版社
地　　址: 乌鲁木齐市西虹西路 36 号
邮　　编: 830000
发　　行: 新疆新华书店
印　　刷: 新疆八艺印刷厂
开　　本: 787mm×1092mm　1/32
印　　张: 2.5
版　　次: 2009 年 1 月第 1 版
印　　次: 2009 年 2 月第 1 次印刷
书　　号: ISBN 978-7-5373-1736-8
定　　价: 60.00 元 (全十册)

كىرىش سۆز

«گاللىۋېرنىڭ ساياھەت خاتىرىلىرى»نىڭ 1 ـ قىسمى «كىچىك ئادەملەر دۆلىتى»، 2 ـ قىسمى «چوڭ ئادەملەر دۆلىتى»، 3 ـ قىسمى «ئۇچار ئارالدىكى ساياھەت خاتىرىسى»، 4 ـ قىسمى «ھايۋانلار دۇنياسىدىكى ساياھەت خاتىرىسى»دىن ئىبارەت تۆت قىسىمغا بۆلۈنگەن. بۇلارنىڭ ئىچىدىكى «كىچىك ئادەملەر دۆلىتى» ۋە «چوڭ ئادەملەر دۆلىتى» ئەڭ قىزىقارلىق بولۇپ، كىنو قىلىپ ئىشلەنگەن، دۇنيادىكى بالىلارغا بەك يارىغان. شۇڭا بۇ يەردە 1 ـ، 2 ـ قىسىملىرىلا تەرجىمە قىلىندى.

«گاللىۋېرنىڭ ساياھەت خاتىرىلىرى»نى ئوقۇغانلىكى ئادەم بۇلارنىڭ فانتازىيە ئىكەنلىكىگە ھۆكۈم قىلالايدۇ. راست، بۇلارنىڭ فانتازىيىلىك ساياھەت خاتىرىلىرى. لېكىن تەسۋىرلەنگەن پاكىتلاردىن قارىغاندا، ۋەقەلىكلەر بىزگە راستتەك تۇيۇلىدۇ، ئادەمنى ھاياجانلاندۇرىدۇ، سىز بۇنى فانتازىيە دەپ تەسەۋۋۇر قىلمايسىز. بۇ كىتاب 17 ـ ئەسىردە يې-

زىلغان، ئۇ چاغدا ئەنگلىيىنىڭ سىياسىتى ئىنتايىن چىرىك بولۇپ، سۆز ئەركىنلىكى بولمىغان، شۇڭا ئاپتور رېئاللىقنى ئاجايىپ ـ غارايىپ فانتازىيە ئارقىلىق مەسخىرە قىلغان. لېكىن كىتاب نەشر قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇنى ياش كىتابخانلارلا قىزىقىپ ئوقۇپ قالماستىن، ئوردىدىكىلەر ۋە ئاقسۆڭەكلەرمۇ قىزىقىپ ئوقۇغان. مانا بۇلاردىن بۇ ئەسەرنىڭ ئەدەبىي سېھرىي كۈچىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

ئاپتور سۋىفىت (Jonatham Swift 1667 ــ 1749) ئەنگلىيىلىك رومان يازغۇچى بولۇپ، بالىلىق دەۋرى نامراتلىقتا ئۆتكەن، قېرىغاندا ئىشلىرى كۆڭۈلدىكىدەك بولمىغان ۋە غېرىب ئۆتكەن، ئۇ ئۆلۈپ كېتىشتىن ئىلگىرىكى ئىككى يىلدا جىمغۇرلىشىپ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىغان.

بۇ تەرجىمە نۇسخىسى ئەسلىي ئەسەرنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىغا توغرا كېلىدۇ.

فەن چۈەن

1997 ـ يىل 8 ـ ئاي

مۇندەرىجە

1 ـ قىسىم كىچىك ئادەملەر دۆلىتى 1
كىچىك ئادەملەر دۆلىتىدە 2
ئەسىر 11
ئەركىنلىككە چىقىش 18
ئەپسۇسلىنارلىق غەلىبە 28
2 ـ قىسىم چوڭ ئادەملەر دۆلىتى 37
دېھقانىنىڭ ئۆيىدە 38
ئوردىغا كىرگەندىن كېيىن 46
خەتەرگە ئۇچراش 52
مۇزىكا ۋە ئارمىيە 60
ساندۇقتىن قۇتۇلۇپ چىقىش 67

1 ـ قىسىم

كىچىك ئادەملەر دۆلىتى

كىچىك ئادەملەر دۆلىتىدە

ئىسمىم گاللىۋەر، ئەنگلىيىلىك تاشقى كېسەللىكلەر دوختۇرىمەن، ھاياتىمدىكى ئەڭ چوڭ ئارزۇيۇم دېڭىز سەپىرى. گەپ چىقىپ ھەرقايسى دۆلەتلەردە ساياھەت قىلىش ئىدى.

1699 ـ يىل 5 ـ ئاينىڭ 4 ـ كۈنى، مەن ئاندى ناملىق پاراخوتقا ئولتۇرۇپ ئەنگلىيىدىن جەنۇبىي دېڭىزغا سەپەر قىلدىم.

شەرقىي ھىندىستانغا بېرىش يولىدا تۇيۇقسىز بوران چىقىپ، پاراخوتىمىز خادا تاشقا ئۇرۇلۇپ پاچاقلىنىپ كەتتى. مەن پاراخوتتىكى بەش خىزمەتچى بىلەن بىرلىكتە پاراخوتـ تىن قۇتقۇزۇش كېمىسىنى چۈشۈرۈپ، شۇنىڭغا ئولتۇرۇپ شامال يۆنىلىشىدە لەيلەپ يۈردۇق. ئالاھەزەل يېرىم سائەتـ تىن كېيىن، شىمال تەرەپتىن ئۇرۇلغان چوڭ دولقۇن قۇتقۇـ زۇش كېمىمىزنى ئۆرۈۋەتتى. ھەمراھلىرىم سۇغا چۆكۈپ كەتتى. مەن سۇدا نىشانسىز ئۇزۇپ يۈردۈم، دېڭىزنىڭ دولقۇـ نى مېنى ئالدى تەرەپكە ئۇراتتى. ھېرىپ سۇ ئۇزگۈدەك ماجاـ

لىم قالمىغاندا سۇنىڭ تېيىز يېرىگە كېلىپ قالغانلىقىنى بايقىدىم، شۇنىڭ بىلەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، بىر‌ەر دېڭىز مە‌لىدەك مېڭىپ قىرغاققا يېتىۋالدىم. بۇ چاغدا كەچ كىرىپ قالغان، ئۆزۈمۇ بەك چارچاپ كەتكەنىدىم. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھاۋا بەك تىنچىق بولغاچقا، يۇمشاق ئوت ـ چۆپلە‌ر ئۈستىدە شېرىن ئۇيقۇغا كەتتىم. ئويغانسام تاڭ يورۇپ كېتىپتۇ. ئورنۇمدىن تۇرماقچى بولدۇم، لېكىن پەقە‌ت مە‌دىرلىيالمىدىم.

مەن ئوڭدىسىغا يانقانىدىم. مانا ئە‌مدى ئىككى پۇتۇمنىڭ چىڭ باغلانغانلىقىنى، چاچلىرىمنىڭمۇ يە‌رگە مە‌ھكە‌م باغلاپ قويۇلغانلىقىنى ھېس قىلدىم. بە‌دىنىم نەچچە تال ئىنچىكە ئارغامچا بىلەن تېڭىۋېتىلگەنىدى. قولىمغا ۋاراڭ ـ چۈرۈڭ ئاۋازلار ئاڭلاندى. بېشىمنى بۇراپ قارىيالمىدىم. لېكىن ناھايىتى كىچىك نە‌رسىلە‌رنىڭ سول پۇتۇمنىڭ ئۈستىدە مېڭىۋاتقانلىقىنى، كۆكرىكىمدىن يېنىڭ دە‌سسەپ ئۆتۈپ، ئېڭەك تۈۋىمگە يېتىپ كەلگەنلىكىنى تۇيدۇم.

كۆچەپ كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ ئۇنىڭ ناھايىتى كىچىك ئادە‌م ئىكەنلىكىنى كۆردۇم. ئۇنىڭ بويى ئىككى ـ ئۈچ سۇڭ كېلەتتى، قولىدا يا بىلەن ئوق، دۇمبىسىدە ئوق خالتىسى بار ئىكەن.

ئۇنىڭ كە‌ينىدە شۇنىڭغا ئوخشاش كىچىك ئا‌دە‌مدىن تە‌خمىنەن قىرىقچە بار ئىكەن. بۇنداق كۆپ ئۇششاق مەخلۇق

لارنى كۆرۈپ قورققىنىمدىن ۋاقىرىۋەتتىم.

ۋاقىرىشىمدىن ئۇلار قورقۇپ قاچتى. بىرنەچچىسى قورققىنىدىن ئۇستۈمدىن يىقىلىپ چۈشتى، ھەممىسى يارە-لانغانىدەك قىلاتتى. لېكىن ئۇلار دەرھال قايتىپ كەلدى. يۈ-رەكلىكرەك بىرى تەۋەككۈل قىلىپ يۈزۈمگە چىقىۋالدى. بۇنداق بولۇۋېرىشقا چىدىمايتتىم. شۇنىڭ بىلەن قاتتىق كۈچەپ، ئاخىرى سول قولۇم باغلانغان ئارغامچىنى ئۈزۈۋەتـ-تىم. ئاندىن ئاغرىقتا چىداپ تۇرۇپ چېچىمغا باغلانغان سول تەرەپتىكى ئارغامچىنى ئۈزدۈم، شۇنىڭ بىلەن بېشىمنى ئاز ـ تولا مىدىرلىتالايدىغان بولدۇم.

بۇ چاغدا ئۇلار يەنە قاچتى. «تولگاخ.ناك!» دەپ ۋاقىرە-غان ئاۋاز ئاڭلاندى. ھەش ـ پەش دېگۈچە سول قولۇمغا 100 دىن ئارتۇق ئوق تەگدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ھاۋاغا ئېتىلـ-غان سانسىز ئوقلار بەدىنىم ۋە يۈزۈمگە چۈشۈپ، يىگنە سان-جىلغانىدەك ئاغرىتاتتى. بەدىنىمدىكى تېڭىقتىن بوشىنىش ئۈچۈن بار كۈچۈم بىلەن ئۇرۇندىم. نەتىجىدە ئېتىلغان ئوقلار تېخىمۇ كۆپىيىپ، يەرگە يامغۇردەك چۈشكىلى تۇردى. بىرنەچچە كىچىك ئادەم يېنىمغا كېلىپ بەدىنىمگە نەيزە سانجىدى. ھېلىمۇ ياخشى خۇرۇم جىلىتكە كىيىۋالغان-لىقىم ئۈچۈن نەيزە ئۇنىڭدىن ئۆتمىدى.

ئۇلار ھەممىسى مۇشۇنداق كىچىك بولسا تېخىمۇ

كۆپرەك كەلسىمۇ ئۇلارغا تەڭ كېلەلەيمەن، دەپ ئويلاتتىم. مەن خىيال سۈرۈۋاتقاندا ئۇلار ئوق ئېتىشنى توختاتتى.

بۇ چاغدا ئەتراپىمدىكى ژاراڭ ـ چۇرۇڭ تېخىمۇ كۆپەيدى. بۇنىڭدىن يەنە نۇرغۇن كىچىك ئادەملەرنىڭ كەلگەنلىكىنى پەرەز قىلدىم. ئوڭ قولىمدىن نەچچە چى يىراقلىقتىكى جايدا ياغاچ قوزۇقتا ئۇرۇلۇۋاتقان ئاۋازنى ئاڭلىدىم. بېشىمنى سەل بۇراپ ئۇلارنىڭ بىر يېرىم چى ئېگىزلىكتە يېڭى ياغاچ سۇپا ياسىغانلىقىنى كۆردۈم.

مۆتىۋەر سۈپەت بىر ئادەم ئۈچ شوتا بىلەن سۇپىغا چىقىپ ماڭا ۋەز ئېيتىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ گېپىنى پەقەت چۈشىنەلمىدىم. بىردەمدىن كېيىن 50 كە يېقىن ئادەم يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئوڭ تەرەپتىكى چاچلىرىم باغلانغان ئارغامچىنى كېسىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن بېشىمنى ئوڭ تەرەپكە بۇراپ، ۋەز ئېيتىۋاتقان ھېلىقى ئادەمنىڭ تۇرقىنى كۆردۈم.

ئۇ ئوتتۇرا ياشلىق ئادەم بولۇپ، سۆزلەۋېتىپ ھەر خىل قىياپەتلەرنى كۆرسىتىپ مېنى قورقۇتۇۋاتقاندەك قىلاتتى. لېكىن ماڭا كەڭچىلىك قىلمىدىغان نۇرغۇن ئىپادىلەرنىمۇ كۆرسەتتى.

قول ئىشارىتى بىلەن ئۇلارغا ھۆرمەت قىلمىدىغانلىقىمنى بىلدۈردۈم. ئۇزۇندىن بىرنەرسە يېمەي قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتكەنلىكتىن بارماقلىرىم بىلەن ئاغزىمنى كۆرسە-

تىپ، يېمەكلىككە موھتاج ئىكەنلىكىمنى بىلدۇردۇم. ھېلىقى مۆتىۋەر بۇنى چۈشىنىپ شۇتا بىلەن چۈشۈپ، بىرەر يۇزدەك ئادەمگە بۇيرۇق بېرىپ سېۋەتلەردە لىق گۆش ئالدۇرۇپ كېلىپ، شۇتا بىلەن ئاغزىمنىڭ يېنىغا چىقىپ گۆشنى ئاغزىمغا سېلىپ قويدى. بۇ ھەر خىل ھايۋانلىنىڭ گۆشى بولسا كېرەك، ناھايىتى مەززىلىك پىشۇرۇلغانىدى. ئاندىن ماڭا ئىككى چېلەك ئىچىملىك ئىچۈرۈپ قويدى، ئۇنىڭ تەمى ھاراق تەمدەك بولۇپ، ناھايىتى ئىچىشلىك ئىدى.

بۇ كىچىك ئادەملەر شۇنچە كۆپ نەرسىنى يەۋەتكەنلىكىمنى كۆرۈپ ھەيران قېلىشتى. مەن پېيىشتىن توختىغاندا ئۇلار خۇش بولۇپ چۇرقىرىشىپ، سەكرەپ كېتىشتى.

بىردەمدىن كېيىن ئۇلارنىڭ پادىشاھى ئەۋەتكەن چوڭ ئەمەلدار بولسا كېرەك، يېنىمغا كېلىپ ئوڭ پۇتۇمغا چىقىپ، يۇزۇمنىڭ يېنىغا كەلدى. ئۇنىڭ كەينىدە 12 مۇھاپىزەتچى بار ئىدى. ئۇ پادىشاھ ئىمزا قويغان خەتنى كۆزۈمگە يېقىن تۇتۇپ 10 مىنۇتتەك ئوقۇدى، قولى بىلەن ئالدى تەرەپنى كۆرسەتتى. كېيىن ئۇنىڭ بۇ يەردىن يېرىم چاقىرىم يىراقلىقتىكى شەھەرنى كۆرسەتكەنلىكىنى بىلدىم. ئۇلار مېنى شەھەرگە ئېلىپ بارماقچى بولدى.

مەن قولۇم بىلەن بېشىمنى ۋە بەدىنىمنى كۆرسىتىپ، ماڭا ئەركىنلىك كېرەكلىكىنى بىلدۇردۇم. ھېلىقى ئەمەلدار

بېشىنى چايقاپ، قول ئىشارىتى ئارقىلىق مېنى ئەسىر سۈ-پىتىدە ئېلىپ كېتىدىغانلىقىنى، ئۇ يەرگە بارغاندا ماڭا ياخشى مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

مەن بۇنىڭدىن نارازى بولۇپ بەدىنىمنى بوشاتماقچى بولدۇم. شۇنىڭ بىلەن سانسىز ئوقلار ماڭا قارىتىلىپ ئېتىـ لىشقا باشلىدى، نۇرغۇن نەيزىلەر تېرەمگە سانجىلدى. بەك ئاغرىپ كەتكەنلىكتىن ئۇلارغا بويسۇنۇشقا مەجبۇر بولدۇم. ھېلىقى ئەمەلدار ئەدەپ بىلەن كۈلۈپ، مۇھاپىزەتچىلىرىنى ئېلىپ كېتىپ قالدى.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي، بىرسىنىڭ «پىپرون، شىران!» دەپ ۋارقىرىغانلىقىنى ئاڭلىدىم. ۋارقىراشتىن كېيىن بىرسى مەلھەم دورا ئەكېلىپ يۈزۈم ۋە قوللىرىمغا سۈردى، نەچچە مىنۇتتىن كېيىن جاراھەتلىرىم ساقىيىپ كەتتى. ئار-قىدىنلا ماڭا ئىچىملىك ئىچۈردى. مەن بىردەمدىلا قاتتىق ئۇخلاپ كەتتىم.

كېيىن بىلدىمكى، ئۇلار ماڭا ئىچۈرگەن ئىچىملىككە ئۇيقۇ دورىسى سېلىنغانىكەن. پادىشاھ مېنىڭ ئەسىرگە چۈشكەنلىكىم توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئاڭلىغاندىلا پايتەختكە ئېلىپ كەتمەكچى بولۇپ ناھايىتى يوغان بىر ھارۋا ياسىتـ ۋاتقانىكەن.

يەنە بىر كۈندىن كېيىن ھارۋا كەلتۈرۈلدى. ھارۋىنىڭ

جازىسى تاختايدىن ياسالغان بولۇپ، يەردىن ئۇچ سۇڭ ئېگىز ئىدى. ئۇزۇنلۇقى يەتتە چى، كەڭلىكى تۆت چى كېلەتتى، ئاستىدا 12 چاقى بار ئىدى. بۇ ھارۋا يېنىمدا توختىتىلدى.

ئۇلار ئىككى چى ئۇزۇنلۇقتىكى 80 تال تۇۋرۇكنى يېنىمغا تىكلەپ بوينۇمنى، پۇت ـ قوللىرىمنى ۋە بەدىنىمنى بىنت بىلەن باغلىدى. مېنى ياغاچ تۇۋرۇكتىكى غالتەككە توم ئارغامچا بىلەن ساڭگىلىتىپ ئارغامچىنى تارتىپ ھارۋىغا سالدى ھەمدە ھارۋىنىڭ تاختىيىغا مەھكەم باغلۇۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھەربىرىنىڭ بويى تۆت يېرىم سۇڭ كېلىدىغان 1500 ئەڭ چوڭ ئاتلىرىنى قوشۇپ، مېنى پايتەخت تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى.

ئەتىسى چۈشتە پايتەختىنىڭ يېنىغا كەلتۈرۈلدۇم. پادىشاھ ۋەزىر ـ ۋۇزرالىرىنى باشلاپ ئالدىمغا چىقىپتۇ. شەھەردىن 100 مېڭەك ئادەم مېنى كۆرگىلى كەپتۇ. ئاز دېگەندە ئون مېڭەك ئادەم شوتا بىلەن ئۈستۈمگە چىقىپ كۆردى. كېيىن پادىشاھ ئۈستۈمگە چىقىشنى چەكلەپ، خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا ئۆلۈم جازاسى بېرىلىدىغانلىقىنى جاكارلاپتۇ.

پايتەختىنىڭ يېنىدا ئېگىزلىكى تۆت چى، ئىشىكى ئىككى چى كېلىدىغان چوڭ بۇتخانا بار ئىكەن. ئۇلار سائەتنىڭ زەنجىرىدەك تومۇلۇقتىكى 91 تال زەنجىرنى سول پۇتۇمـ

غا سېلىپ 36 قۇلۇپ بىلەن قۇلۇپلاپ قويدى. مېنى قۇلۇپلاپ بولغاندىن كېيىن ھەممە ئارغامچىلارنى كېسىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئورنۇمدىن تۇرالايدىغان، 6 ~ 5 چى دائىرىدە ماڭالايدىغان، بۇتخانىنىڭ ئىچىگە ئەركىن كىرىپ ئۇخلايدىغان بولدۇم.

ئەسىر

ئىنچىكىلەپ قارىغاندا بۇ دۆلەت ئۆزئارا تۇتۇشۇپ كەتكەن چوڭ گۈللەككە ئوخشايتتى. باغلاردا نۇرغۇن دەل ـ دەرەخلەر بولۇپ، ئەڭ ئېگىز ئۆسكەنلىرى يەتتە چى كېلەتتى.

بۇ چاغدا پادىشاھ ئات مىنىپ يېنىمغا كەلدى. ئۇنىڭ ئېتى ناھايىتى ياخشى كۆندۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن يېنىمغا كەلگەندە مەن ئۇنىڭغا تاغدەك يوغان كۆرۈنگەنلىكىم ئۈچۈن ئات ئۈركۈپ ئىككى پۇتلاپ تىك تۇرۇۋالدى. پادىشاھ ئاتتىن چۈشۈپ، ماڭا سېلىنغان زەنجىر ئۇزۇنلۇقىنىڭ سىرتىدا تۇردى. خانىش ۋە ياش شاھزادە، مەلىكىلەر نۇرغۇن ئاقسۆڭەك ئايالالارنى باشلاپ ئۇنىڭ يېنىدا تۇردى.

بۇ پادىشاھ 28 ياشلاردا بولۇپ، ئىنتايىن قاۋۇل كۆرۈنەتتى، تېرىسى زەيتۇن رەڭگىدە، پوزىتسىيىسى كەسكىن ئىدى، قولىدا بىر سوڭ كېلىدىغان شەمشەر بار ئىدى. پادىشاھ ماڭا گەپ قىلدى، مەنمۇ ھەر خىل تىللاردا جاۋاب بەردىم. لېكىن بىر ـ بىرىمىزنىڭ گېپىنى چۈشىنەلمىدۇق. ئىككى سائەتلەردىن كېيىن ئۇلار قايتىپ كەتتى.

يېنىمغا ئەسكى ئادەملەرنىڭ كېلىپ مېنى بوزەك قىلىشىدىن ئېھتىيات قىلىپ مۇھاپىزەتچىلەر قويۇلغانىدى. بىر توپ ئەسكى ئادەملەر ئاستا ماڭا يېقىنلاپ كېلىپ ئوقيا ئاتتى. بىر ئوق كۆزۈمنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتتى، كۆزۈمگە تېگىپ كور قىلىپ قويغىلى تاس قالدى. مۇھاپىزەتچىلەر دەرھال ئالتىسىنى تۇتۇۋېلىپ، قولىنى كەينىگە باغلاپ، قولۇم يېتىدىغان يەرگە نەيزە بىلەن ئىتتىرىپ كەلدى. ئۇلارنى ئوڭ قولۇمدا تۇتۇۋېلىپ، بەشىنى يانچۇقۇمغا سالدىم. ئالتىنچىسىنى قولۇمغا ئېلىپ تىرىك يەۋېتىدىغاندەك قىيا-پەتتە بولدۇم. بۇ بىچارە پىستەك دەھشەتلىك چىرقىراپ كەتتى، ھەتتا مۇھاپىزەتچىلەرمۇ قورقۇشقا باشلىدى. لېكىن ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇلارغا خۇش چىراي كۆرسىتىپ، ھەممىسىنى قويۇۋەتتىم.

بۇ ئىشىمدىن مۇھاپىزەتچىلەر ۋە تاماشا كۆرۈۋاتقانلار نا-ھايىتى خۇش بولۇپ كەتتى. مۇھاپىزەتچىلەرنىڭ باشلىقى خۇشاللىقىدا ئوردىغا دوكلات قىلغىلى كەتتى.

كەچتە بۇتاخنىغا ئۇخلىغىلى كىردىم. ئۆمىلەپ كىرگۈ-چە ناھايىتى قىينالدىم. يەنە كېلىپ ئۇنىڭ ئىچىدە كارىۋات يوق، ناھايىتى بىئەپ ئىدى. مۇشۇ يېرىم ئايدا پادىشاھ بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ماڭا كارىۋات ياستىپ بەردى. ئۇلار600 دەك كارىۋاتنى ھارۋىلار بىلەن ئېلىپ كېلىپ جۇپلەپ، چوڭ كارىۋات قىلدى. ئوخشاش ئۇسۇل بىلەن ئەدىيال، كۆرپە ۋە

يوتقان تەييارلىدى.

مەن توغرۇلۇق خەۋەر پۈتۈن مەملىكەتكە تارقالغاندىن كېيىن مىليونلىغان پۇقرالار مېنى كۆرۈشكە كەلدى. كېيىن بىلىشىمچە، پادىشاھ نەچچە قېتىم دۆلەت ئىشلىرى يېغىنى ئېچىپ، مېنى قانداق بىر تەرەپ قىلىش توغرىسىدا مەسلىھەتلىشىپتۇ. بەزىلەر مېنى بەك جىق يەيدىكەن، دۆلەتنىمىزدە ئاچارچىلىق پەيدا قىلىشى مۇمكىن، شۇڭا زەھەرلىك ئوقيا بىلەن ئۆلتۈرۈۋېتىش كېرەك، دەپتۇ. لېكىن جەستىمنىڭ پۇراپ، مەملىكەتكە كېسەل تارقىلىپ كېتىشىدىن قورقۇپتۇ.

ئۇلار مەن توغرۇلۇق ئاخىرقى قېتىم مەسلىھەتلىشىۋاتقاندا، مۇھاپىزەتچىلەر باشلىقى يېتىپ كېلىپ، ئالتە بۇزۇقنى قويۇپ بەرگەنلىكىمنى دوكلات قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھتا ۋە ئوردا ئەمەلدارلىرىدا ماڭا نىسبەتەن ياخشى تەسىرات پەيدا بوپتۇ.

پادىشاھ دەرھال بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، يېمەكلىكىم ئۈچۈن پايتەخت ئەتراپىدىكى كەنتلەردىن ھەر كۈنى ئالتە كالا، 40 قوي ۋە باشقا نەرسىلەرنى يەتكۈزۈپ بېرىشنى تاپشۇرۇپتۇ. بۇ يېمەكلىكلەرنىڭ پۇلىنى دۆلەت تۆلەيدىغان بوپتۇ.

بۇنىڭدىن باشقا خىزمىتىمنى قىلىشقا 600 دەك ئادەم ئەۋەتتى. 300 سەيپۇڭ تەكلىپ قىلىپ، ماڭا مۇشۇ دۆلەتنىڭ ئادىتىگە باب كېلىدىغان كىيىم تىكتۇرۇپ بەردى. ماڭا

ئۇلارنىڭ تىلىنى ئۆگىتىشكە مەشھۇر ئالتە تىلشۇناس ئەۋەتتى.

مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئاددىي سۆزلەرنى قىلالايدىغان بولدۇم. پادىشاھ ھەر قېتىم مېنى كۆرگىلى كەلگەندە، يۈكۈنۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن ماڭا ئەركىنلىك بېرىشىنى تەلەيتتىم. لېكىن پادىشاھ بىر مەزگىل كۈتۈپ تۇرۇشۇمنى، چۈنكى بۇ ئىشنى دۆلەت ئىشلىرى يىغىندا ماقۇللاشقا توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېيتاتتى، يەنە مەندىن دۆلىتىگە زىيان يەتكۈزمەسلىك توغرىسىدا قەسەم بېرىشنى تەلەپ قىلاتتى. مەن پادىشاھنى چوقۇم رازى قىلىمەن دەيتتىم.

مەن كېيىمىنى سېلىپ يانچۇقلىرىمنى تەتۈر ئۆرۈپ ئۇنىڭغا كۆرسەتمەكچى بولدۇم. پادىشاھ دۆلەتنىڭ قانۇنى بويىچە ئىككى ئەمەلدار يانچۇقلىرىمنى ئاختۇرۇپ، خەتلەرلىك دەپ قارىغان نەرسىلەرنى ئېلىۋېتىپ، مەن قايتىدىغان چاغدا ياندۇرۇپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئۇنىڭ دېگىنلىرىگە ماقۇل بولدۇم ھەمدە يېنىمنى ئاختۇرىدىغان ئەمەلدارلارنىڭ بىخەتەرلىكىنى مۇتلەق كاپالەتلەندۈرىدىغانلىقىمنى ئېيتتىم.

ھېلىقى ئىككى ئەمەلدارنى قولۇمغا ئېلىپ چاپىنىمىنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ ئاندىن چىقىرىپ قويدۇم. شۇنداق قىلىپ ھەممە يانچۇقلىرىمنى بىر ـ بىرلەپ تەكشۈرتكۈزدۇم. پەقەت ئىشتىنىمدىكى ئىككى سائەت قاپچۇقىنى ۋە باشقىلار ئاسان بايقىيالمايدىغان يەنە بىر يانچۇقۇمدىكى نەرسىلەرنى

ئۇلارغا تەكشۈرتكۈزمىدىم. بۇ نەرسىلەر: كۆزەينەك، كىچىك دۇربۇن ۋە پارچە ـ پۇرات ئىشلىنىدىغان نەرسىلەر ئىدى. بۇ نەرسىلەر ئۇلارغا ئەسقاتمايتتى.

يانچۇقلىرىمنى تەكشۈرگەن ئىككى ئەمەلدار دوكلاتنى يېزىپ، پادىشاھقا يوللىدى.

پادىشاھ مۇلايىم تەلەپپۇزدا ماڭا شەمشىرىمنى تاپشۇرۇش توغرىسىدا بۇيرۇق بەردى. شەمشەرنى ئاۋايلاپ يەرگە قويدۇم. ئاندىن ھېلىقى دوكلاتقا ئاساسەن، مەندىن «كاۋاك تۆمۈر»نى تاپشۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. ئەمەلىيەتتە بۇ تاپانچام ئىدى. ھېلىقى ئىككى ئەمەلدار تەكشۈرگەندە بۇنداق نەرسىنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغاچقا، ئۇنى «كاۋاك تۆمۈر» دەۋالغانىدى.

پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى بىلەن تاپانچامنى چىقىرىپ، تاپاڭ چىنىڭ رولىنى تولۇق سۆزلەپ بەردىم. دورا خالتىسىدىن نەم بولمىغان ئازراق ئوق دورىسى ئېلىپ، تاپانچىغا سېلىپ پادىشاھقا قورقۇپ كەتمەسلىكنى ئېيتىپ، ھاۋاغا قارىتىپ ئاتتىم. نەچچە يۈز ئادەم قورققىنىدىن ھوشىدىن كەتتى. باتۇر پادىشاھ ئورنىدا تىك تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ھاڭۋاقىقىنچە تۇرۇپ قېلىپ خېلى ئۇزۇندا ئەسلىگە كەلدى.

تاپانچا بىلەن بىر خالتا ئوق دورىسىنى يەرگە قويدۇم ھەمدە ئوق دورىسىغا ئوت تۇتىشىپ كەتمەسلىكنى، ئوت تۇتىشىپ كەتسە پۈتۈن ئوردىنىڭ كۆيۈپ كېتىدىغانلىقىنى ئېيتتىم.

ئاندىن سائىتىمنى چىقاردىم. بۇ نەرسە پادىشاھقا بەك

غەلىتە تۈيۈلدى. سائەتنىڭ ئاۋازى، ئىستربلكىنىڭ توختىمايى مېڭىشى ئۇلارنى ھەيرەتتە قالدۇردى.

ئاخىرىدا كۈمۈش ۋە مىس تەڭگىلىرىمنى، توققۇز كاللەك ئالتۇن ۋە ئازراق تىللا سېلىنغان ھەميانىنى، قەلەم ئۇچلايدىغان پىچاق، ئۈستىرا، تارغاق، تاماكا قۇتىسى، ياغلىق، خاتىرە دەپتەر قاتارلىقلارنى تاپشۇرۇپ بەردىم.

لېكىن ئۇلار شەھشەر، تاپانچا، ئوق دورىسى قاچىلانغان خالتا قاتارلىق نەرسىلىرىمنى ھارۋىلارغا سېلىپ ئېلىپ كەتىكەندىن باشقا، قالغان نەرسىلىرىمنى ئۆزۈمگە يانداۋرۇپ بەردى.

ئەركىنلىككە چىقىش

مۇلايىم مىجەزنىم بىلەن پادىشاھ ۋە ۋەزىرلەردە ياخشى تەسىر قالدۇردۇم، بولۇپمۇ پۇقرالار ۋە ئارمىيىدە ياخشى تەسىر قالدۇرغانىدىم. ئۇزۇن ئۆتمەي چوقۇم ئەركىنلىككە چىقىدىغانلىقىمغا ئىشىنەتتىم.

ئۇلار بىلەن دوستانە مۇئامىلىدە بولۇپ، ئۇلارنى مەندىن قورقمايدىغان قىلىشقا تىرىشتىم. كىشىلەر ھەمىشە ئالقىنىمدا ئۇسسۇل ئويناپتتى. بەزىلىرى چاچلىرىم ئارىسىدا مۆكۈشمەك ئويناپتتى. پادىشاھ ئويۇن قويىدىغانلارنى تەكلىپ قىلىپ، ئالدىمدا نۇرغۇن مەشھۇر ئويۇنلارنى قويدۇرۇپ بەردى.

ئاتلىق ئەسكەرلەر ھەر كۈنى ئاتلىرىنى مىنىپ، ئالدىمدا مەشىق قىلاتتى. ئاتلار ئەمدى مېنى كۆرسە ئۇركۈمەيدىغان بولدى. قولۇمنى يەرگە قويسام ئەسكەرلەر ئېتىنى قولۇمدىن ئاتلىتىپ ئۆتەتتى. ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ باشلىقى ئەڭ قابىلىيەتلىك بولۇپ، ئايىغىمنىڭ ئۈستىدىن ئاتلىق سەكرەپ

ئۆتەتتى. بۇنداق ئېغىزلىكتىن سەكرەش ئۇلارغا ھەقىقەتەن ئاسان چۈشمەيتتى.

بىر قېتىم پادىشاھ پايتەختىنىڭ ئىچى، سىرتىدىكى بىر قىسىم ئارمىيىگە غەلىتە بىر مانېۋرغا قاتنىشىشقا بۇيرۇق چۈشۈردى. ئۇ ماڭا چاتىرقىمنى كېرىپ تىك تۇرۇشنى ئېيتتى، ئاندىن تەجرىبىلىك گېنېرالغا قوشۇننى باشلاپ چاتىرقىمدىن ئۆتۈشنى بۇيرۇدى. ئۇلار ناھايىتى رەتلىك تىزىلغان، پىيادە ئەسكەرلەر 24 ئادەم بىر ئىزۇۋت، ئاتلىق ئەسكەرلەر 16 ئادەم بىر ئىزۇۋت بولۇپ، بايراقلىرىنى كۆتۈرۈپ، دۇمبىلاقلىرىنى چېلىپ، نەيزىلىرىنى تۇتۇپ ئالدىرىماي ماڭاتتى. پىيادە ئەسكەرلەر ئۈچ مىڭ، ئاتلىق ئەسكەرلەر بىر مىڭ ئىدى. بۇ قېتىمقى تەنتەنىلىك مانېۋردىن پادىشاھ ئىنتايىن رازى بولدى.

پادىشاھتىن ئەركىنلىكىمنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ بېرىشنى نەچچە قېتىم تەلەپ قىلغانلىقىمدىن، پادىشاھ بۇ ئىشنى دۆلەت ئىشلىرى يېغىنىدا قويۇپتۇ. ۋەزىر بوگراندىن باشقا ھېچكىم قارشى چىقماپتۇ.

دېگىز ئارمىيە ۋەزىرى بوگرام ئىنتايىن زېرەك ھەم ئىقتىدارلىق بولۇپ، پادىشاھ ئۇنىڭغا ناھايىتى ئىشىنەتتى، لېكىن ئۇ رەھىمسىز ھەم ئىنتايىن زوراۋان ئىدى. ئۇ كۆپ چىلىكنىڭ ئۆز تەشەببۇسىغا قارشى تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ،

ئىلاجسىز بىر قەدەم چېكىنىپ، بىرنەچچە شەرتكە ماقۇل بولۇپ، قەسەم قىلسام ئاندىن ماڭا ئىشىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

بوگران بۇ شەرتلەرنى ئۆزى كۆتۈرۈپ كېلىپ ئالدىمدا ئۇنلۇك ئوقۇدى. مەندىن ئۆزلىرىنىڭ قانۇنىدا بەلگىلەنگەن قائىدە بويىچە، سول قولۇمدا ئوڭ پۇتۇمنى تۇتۇپ، ئوڭ قولۇمنىڭ ئوتتۇرا بارمىقىنى بېشىمنىڭ ئۈستىگە، چوڭ بارمىقىمنى ئوڭ قۇلقىمغا قويۇپ قەسەم قىلىشنى تەلەپ قىلدى. شەرتلەرنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

(1) پادىشاھنىڭ تامغىسى بېسىلغان كىنىشكىنى ئېلىشتىن ئىلگىرى دۆلەتتىن چىقىپ باشقا يەرگە بېرىشقا بولمايدۇ؛ (2) پادىشاھنىڭ بۇيرۇقىسىز شەھەرگە كىرىشكە بولمايدۇ. شەھەرگە كىرىشتىن ئىلگىرى ئاھالىنى ئىككى سائەتكىچە ئۆيدىن چىقماي تۇرۇشقا ئاگاھلاندۇرۇش لازىم؛ (3) كۆرىستىلگەن يولدا مېڭىش كېرەك، يول ماڭغاندا پۇقرانى، ئات ـ ھارۋىلارنى دەسسىۋېتىشكە بولمايدۇ. رازىلىقىنى ئالماي تۇرۇپ پۇقرانىڭ ئۆيىدە تۇرۇشقا بولمايدۇ؛ (4) مەخسۇس ئىش تۇپەيلىدىن ئالاھىدە خەت ـ چەك يەتكۈزۈشكە توغرا كەلگەندە، خەت توشۇغۇچى بىلەن ئاتنى يانچۇقىغا سېلىپ ئالتە كۈن ماڭىدۇ، ھەر ئايدا بىر قېتىم

شۇنداق قىلىشى ھەم خەت تۇشۇغۇچىنى تىنچ ـ ئامان ئېلىپ كېلىشى لازىم؛ (5) پادىشاھ بىلەن ھەمكارلىشىپ بىرىك ئارىلىدىكى دۇشمەنگە بىرلىكتە ھۇجۇم قىلىشى لازىم، چۈنكى ئۇلار ھەربىي پاراخوت ياساپ بىزگە ھۇجۇم قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ.

مەن خۇشاللىق بىلەن قەسەم قىلىپ، بۇ شەرتلەرگە ئەمەل قىلىشنى خالايدىغانلىقىمنى بىلدۇردۇم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پۇتۇمدىكى زەنجىرنى دەرھال ئېلىۋەتتى.

ئەركىنلىككە ئېرىشكەندىن كېيىن پادىشاھقا لىرىپ شەھىرىگە كىرىپ كۆرۈپ بېقىش تەلىپىمنى ئوتتۇرىغا قويدۇم، تەلىپىمگە پادىشاھ ماقۇل بولدى.

شەھەرنىڭ سېپىلى ئىككى يېرىم چى ئېگىزلىكتە،11 سۇڭ كەڭلىكتە بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىدە تۆت چاقلىق ھارۋا ماڭالايتتى. سېپىل ئۈستىدە ھەر 10 چى ئارىلىقتا بىردىن ناھايىتى پۇختا ياسالغان قورغان بار ئىدى.

ئەترايتىكى دەرۋازىدىن يېنىك ئاتلاپ كىرىپ، ئىككى كوچىنى ئايلاندىم. ماڭغاندا كوچىدىكى ئادەملەرنى دەسسۈپ-تىشتىن بەك ئېھتىيات قىلدىم. پادىشاھ ئېلان چاپلاپ، پۇقـرانىڭ تالاغا چىقىشىنى چەكلىگەن بولسىمۇ، لېكىن دېرىزىـدە، ئۆگزىلەردە قىستىلىپ تۇرغان ئادەملەر ھەربىر ھەركىـتىمگە قىزىقىپ قاراۋاتاتتى.

كۆادرات شەكىللىك بۇ شەھەرنىڭ ھەربىر تەرىپىدىكى سېپىلنىڭ ئۇزۇنلۇقى 500 چى ئەتراپىدا ئىدى، بەش چى كەڭلىكتە ئىككى كوچىسى بولۇپ، كرېست شەكىلنى ھاسىل قىلىپ، پۈتۈن شەھەرنى تۆت رايونغا ئايرىغانىدى. كىچىك كوچىلارغا كىرگىلى بولمايتتى. قارىماققا بۇ شەھەرگە 500 مىڭ ئادەم سىغاتتى. ئۆيلەرنىڭ پاكارلىرى ئۇچ قەۋەتلىك، ئېگىزلىرى بەش قەۋەتلىك بولۇپ، ئوردا بۇ شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىدى.

پادىشاھنىڭ ماقۇللۇقى بىلەن ئوردا تېمىدىن ئاتلاپ كىردىم. چۆرىسىدىكى تامدىن ئوردىغچە كەڭ بوشلۇق بولغاچقا، ئوردىنىڭ ھەممە تەرەپلىرىنى ناھايىتى ئاسان كۆرەلىدىم. ئوردىنىڭ سىرتىدىكى قەسىر بەش چى ئېگىزلىكتە ئىدى. ئەڭ ئىچىدىكى قەسىر پادىشاھ جەمەتىنىڭ ئۆيلىرى بولۇپ، ئىنتايىن كۆركەم ۋە ھەيۋەتلىك ئىدى.

مەن ئەركىنلىككە ئىگە بولۇپ ئىككى ھەپتىدىن كېيىن ئىچكى ئىشلار ۋەزىرى ۋېدىل مەن بىلەن كۆرۈشكىلى ئۆيۈمگە كەلدى. ئۇ ناھايىتى مۇلايىم، ئالىيجانناب ئادەم بولۇپ، ئەركىنلىكىم ئۈچۈن كۆپ كۈچ چىقارغانىدى. ئۇ مەن بىلەن ئالىقىنىمغا چىقىپ سۆزلىشىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇنىڭ گېپىگە ئەمەل قىلىپ ئۇنى ئالىقىنىمغا ئالدىم، ئۇ ئەركىنلىككە ئىگە بولغانلىقىمنى تەبرىكلەپ گەپ

باشلىدى.

ئۇ مۇنداق دېدى: چەت ئەللىكلەرنىڭ قارىشىچە، بۇ دۆلەت ئىنتايىن گۈللەنگەن، رونىق تاپقاندەك كۆرۈنىدۇ. لېكىن بۇنىڭدىن 70 ئاي ئىلگىرى پۈتۈن مەملىكەت ئېگىز پاشىنىلىقلار پارتىيىسى ۋە پەس پاشىنىلىقلار پارتىيىسى دېگەن ئىككى تەرەپكە بۆلۈنۈپ كەتتى. ئۇلار پاشىنىسىنىڭ ئېگىز ـ پەسلىكى ئارقىلىق سىياسىي تەشەببۇسلىرىنىڭ ئوخشاشمايدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. ئېگىز پاشىنىلىقلار كونا تۈزۈمنى قوللايدۇ، لېكىن پادىشاھ پەس پاشىنىلىقلار پارتىيىسىنىڭ ئادەملىرىنى ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىدۇ. پادىشاھ كېيىگەن ئاياغنىڭ پاشىنىسى ھەرقانداق ۋەزىرنىڭكىدىن پەس، نەتىجىدە ئىككى تەرەپنىڭ تۇقۇنۇشى ئىنتايىن كەسكىنلىشىپ كەتتى، ھەتتا ئۇچرىشىپ قالسا بىر ـ بىرىگە پەرۋا قىلمايدۇ. مانا بۇ دۆلەت ئىچىدىكى كېرىزىس.

بۇنىڭدىن باشقا، چەتنىڭ تاجاۋۇزى يەنى بىرىك ئارال دۆلىتىنىڭ ھۇجۇمى بار. بۇ دۆلەتمۇ دۇنيادىكى چوڭ ئىمپېرىيە بولۇپ، لىرىپ دۆلىتىگە ئوخشاشلا كۈچلۈك، ئۇلارنىڭ ئادەملىرىنىڭ چوڭ ـ كىچىكلىكى لىرىپ دۆلىتىنىڭ ئادەملىرىگە ئوخشاش. لېكىن بۇنىڭدىن 36 ئاي ئىلگىرى ئىككى دۆلەت ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش بولدى.

لىرىپ دۆلىتىنىڭ ئادىتى بويىچە تۇخۇم يېگەندە ئالدى

بىلەن تۇخۇمنىڭ چوڭ تەرىپىنى چېقىش كېرەك ئىدى. پادىشاھنىڭ بوۋىسى كىچىك چېغىدا شۇ ئۇسۇل بىلەن تۇخۇم يېگەندە قولىنى كېسىۋالغانىدى، شۇنىڭ بىلەن پادىشاھنىڭ دادىسى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، تۇخۇم يېگەندە تۇخۇمنىڭ كىچىك تەرىپىنى ئاۋۋال چېقىشنى، تۇخۇمنى مۇشۇنداق يېيىشكە خىلاپلىق قىلغۇچىلارنى قاتتىق جازالايدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى.

كىشىلەر بۇ پەرمانغا ئىنتايىن نارازى بولۇپ، ئالتە قېتىم قوزغىلاڭ قىلدى. ھەر قېتىملىق قوزغىلاڭدا نۇرغۇن قان تۆكۈلدى، بۇنىڭغا بىرىك ئارال دۆلىتىنىڭ چەتتىن كۆشۈكۈرتۈشى، قېچىپ بارغان قوزغىلاڭچىلارنى قوينىغا ئېلىشى سەۋەب بولدى. بۇ قاچاقلار بىرىك ھۆكۈمىتىنىڭ ئىشەنچىسىگە ۋە ياردىمىگە ئىگە بولدى. شۇڭا ئىككى دۆلەت ئۇتتۇرىسىدىكى ئۇرۇش 36 يىل داۋاملاشتى.

ئۇرۇشقان ھەر ئىككى تەرەپتە يېڭىش ـ يېڭىلىش بولغان بولسىمۇ، لېكىن لىرىپ دۆلىتى 40 چوڭ پاراخوت ۋە نۇرغۇن كىچىك پاراخوت زىيان تارتتى. 30 مىڭدىن ئارتۇق باتۇر جەڭچىسىدىن ئايرىلدى. دۇشمەننىڭ تارتقان زىيىنى بۇنىڭدىنمۇ چوڭ بوپتۇ. يېقىندا ئۇلار چوڭ پاراخوتلارنى ياساپ لىرىپ دۆلىتىگە ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىنىۋاتىپتۇ.

پادىشاھ مېنىڭ باتۇرلۇقۇمغا ۋە كۈچۈمگە ئىشىنىپ بۇ ۋەزىرنى ئاشۇ ئىشلارنى ماڭا سۆزلەپ بېرىش ئۈچۈن يېنىمغا ئەۋەتكەنىكەن.

ئىچكى ئىشلار ۋەزىرىنىڭ قايتىپ بېرىپ، پادىشاھقا ئۇلارنىڭ چەتئەلنىڭ تاجاۋۇزىغا تاقابىل تۇرۇشىغا ياردەم بېرىشـ نى خالايدىغانلىقىمنى ئېيتىپ قويۇشنى ئېيتتىم.

ئەپسۇسلىنارلىق غەلىبە

بىرىك ئارال دۆلىتى لىرىپ دۆلىتىنىڭ شەرقىي شىمالىدا بولۇپ، ئىككى دۆلەتنى 800 يارد كەڭلىكتىكى دېڭىز بوغۇزى ئايرىپ تۇراتتى. ئۇرۇش ھالىتىدە تۇرغاچقا، ئىككى دۆلەت خەلقى بېرىش ـ كېلىش قىلمايتتى. شۇڭا، ئۇلار مېنىڭ لىرىپ دۆلىتىگە كەلگەنلىكىمنىمۇ بىلمەيتتى. بۇ چاغدا دۇشمەننىڭ پاراخوتلىرى پورتقا توختىتىپ قويۇلغان بولۇپ، شامال ئوڭدىن كەلگەن ھامان ھۇجۇمغا ئۆتمەكچى ئىدى. لىرىپ دۆلىتىدىكى ئەڭ تەجرىبىلىك بىر ماتروستىن بوغۇزدىكى سۇنىڭ ئەھۋالىنى سۈرۈشتۇردۇم. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، دېڭىز سۈيى كۆتۈرۈلگەندە، بوغۇزدىكى سۇنىڭ چوڭقۇرلۇقى كۆپ بولسا 7 ~ 6 چىغا يېتىدىكەن. شۇنىڭ بىلەن مەن ئىنتايىن ياخشى پىلاندىن بىرنى ئويلاپ تاپتىم ـ دە، دۇشمەننىڭ پاراخوتلىرىنى تارتىۋالماقچى بولدۇم. پادىشاھىمۇ پىلانىمنى تەستىقلىدى.

ئەتىسى دېڭىز بويىغا بېرىپ كىچىك تاغنىڭ كەينىدە يېتىپ، يانچۇقۇمدىن كىچىك دۇربۇننى ئېلىپ، بىرىك تەرەپ

كە قاردىم. ئۇ يەردە 50 تەك جەڭ پاراخوتى، يەنە نۇرغۇن ترانسپورت پاراخوتلىرىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردۇم. شۇنىڭ بىلەن ئۆزۈم ياسىغان 50 ئىلمەكنى 50 تال ئارغامچىغا باغلىدىم، سىرتقى كىيىملىرىم ۋە ئاياغ ـ پايپاقلىرىمنى سېلىۋېتىپ، خۇرۇم جىلىتكىنى كىيىپ دېڭىزغا چۈشتۈم.

بۇ چاغدا دېڭىز سۈيى كۆتۈرۈلمىگەنىدى. مېڭىش تەس جايلاردا ئۈزۈپ، يېرىم ساھەتكە يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە دۇشمەن پاراخوتلىرىنىڭ يېنىغا يېتىپ باردىم.

دۇشمەنلەر مېنىڭ بۇنداق يوغانلىقىمنى كۆرۈپ، قورقىنىدىن سۇغا سەكرەپ قىرغاقتا ئۈزۈپ بېرىۋالدى. دۇشمەنلىرىمنىڭ ھەممە ئادىمى تەخمىنەن 30 مىڭغا يېتەتتى.

دۇشمەن قاچقاندا ئىلمەكلەرنى ھەر بىر پاراخوتنىڭ تۆشۈكىگە بىردىن ئىلىپ، ئارغامچىلارنىڭ يەنە بىر ئۇچىنى يىغىپ تۇتۇۋالدىم. مەن بۇ ئىشلارنى قىلىۋاتقاندا قىرغاقتىن ئېتىلغان مىليونلىغان ئوقلار قوللىرىمغا ۋە يۈزۈمگە تېگىپ ئىنتايىن ئاغرىتىۋەتتى. كۆزلىرىمدىن ئەنسىرەپ، كۆزەينىكىمنى ئېلىپ تاقىۋالدىم. كۆزەينەككە نۇرغۇن ئوق تېگىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن ئىشلىرىمنى باتۇرلۇق بىلەن داۋاملاشتۇردۇم. ئاندىن ئارغامچىلارنى تۇتۇپ لىرىپ دۆلىتى تەرىپكە سۈرەپ ماڭدىم. لېكىن پاراخوتلار قوزغالمىدى. ئەسلىدە بۇ پاراخوتلارنى سۇغا لەڭگەر سېلىپ توختىتىپ قويغانىدى.

كەن. پىچىقمىنى ئېلىپ، ئېتىلىۋاتقان ئوقلارغا پەرۋا قىلماي، لەگگەرلەرنىڭ ئارغامچىلىرىنى بىر - بىرلەپ كېسىۋېتىپ، پاراخوتلارنى قارشى قىرغاققا سۈرەپ ماڭدىم.

قىرغاقتا تۇرغان دۈشمەنلەر پاراخوتلىرىنى ئېلىپ كەتكەنلىكىمنى كۆرۈپ، ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ناله قىلدى. پاجىئەلىك چىرقىرىشىپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئوقى يېتىدىغان ئارىلىقتىن چىقىۋالغاندىن كېيىن كۆزەينىكىمنى يانچۇقۇمغا سېلىپ، قوللىرىمغا ۋە يۈزۈمگە سانجىلىپ قالغان ئوقلارنى ئېلىۋېتىپ، يانچۇقۇمدىكى مەلھەم دورىنى سۈرۈپ، لىرىپ دۆلىتىنىڭ قىرغىقىغا تىنچ - ئامان يېتىپ كەلدىم.

لىرىپ دۆلىتىنىڭ پادىشاھى ۋە ھەممە ۋەزىر - ۋۇزرالىرى قىرغاقتا ساقلاپ تۇراتتى. دۈشمەننىڭ شۇنچە كۆپ پاراخوتلىرىنى ئېلىپ كەلگەنلىكىمنى كۆرۈپ، ھەممەيلەن خۇشاللىقتىن قىن - قىنىغا پاتماي قالدى. «ياشىسۇن ئۇلۇغ لىرىپ پادىشاھى!» دەپ توۋلاشتى. بۇ ئۇلۇغ پادىشاھ مېنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن ئۆزى قىرغاققا كېلىپ، سانسىز مىننەتدارلىق سۆزلىرىنى قىلدى. ماڭا «نالداك» لىقنى بەردى. بۇ ئۇلاردىكى ئەڭ يۇقىرى شۆھرەت ۋە ئالىي ئۇنۋان ئىدى.پادىشاھ كېيىن پۈرسەت بولسا دۈشمەننىڭ قالغان پاراخوتلىرىنىمۇ لىرىپ دۆلىتىگە ئېلىپ كېلىشىمنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇ نېمىدېگەن قارانىيەت -ھە! پۈتۈن دۇنيانىڭ پادىشاھى بولغۇ-

سى بار ئوخشايدۇ ئۇنىڭ! مەن ھەققانىيەت مەيداندا تۇرۇپ ئۇ-نىڭغا نەسىھەت قىلدىم ھەم ئەركىن، باتۇر خەلقنىڭ قۇل بو-لۇشىنى خالىمايدىغانلىقىمنى بىلدۈردۈم. پادىشاھ بۇنىڭدىن ئىنتايىن خاپا بولۇپ، بېكىتىلگەن دۆلەت سىياسىتىگە ۋە ئىستراتېگىيىسىگە خىلاپلىق قىلدىڭ، دېدى.

ئۇچ ھەپتىدىن كېيىن بىرىڭ دۆلىتى لىرىپ دۆلىتىگە سۇلھ تەلەپ قىلىپ ئەلچى ئەۋەتتى. مەن ئۇلارنى كېلىشتۇ-رۇشكە يارەملەشتىم.

سۇلھ شەرتنامىسى تۈزۈلگەندىن كېيىن ئۇلار مېنىڭ كېلىشتۇرۇپ قويغانلىقىمنى بىلىپ، مېنى رەسمىي زىيارەت قىلىپ باتۇرلۇقۇمنى مەدھىيىلىدى، مېنى دۆلىتىگە بېرىپ كۆرۈپ كېلىشكە تەكلىپ قىلدى. ئۇلارغا ماقۇل بولۇپ، پات ئارىدا ئۇلارنىڭ دۆلىتىگە بېرىپ ئايلىنىپ كېلىشنى قارار قىلدىم. پادىشاھنىڭ چىرايى تۈتۈلۈپ كەتكەن بولسا-مۇ، تەلىپىمگە ئاغزىدا ماقۇل بولدى.

ئۈزۈن ئۆتمەي بىر كۈنى كېچىسى ئوردىغا ئوت كەتتى. ئارقا ئوردىدىكى كېنىزەك ئۇخلاشتىن ئىلگىرى چىراغنى ئۆچۈرمىگەنلىكتىن ئوت كەتكەنىدى. ئوت ئىنتايىن ئۇلۇق بولۇپ، پۈتۈن ئوردىنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغاندەك قىلاتتى.

ئوت كەتكەننى بىلگەن ھامان ئۇلارنىڭ ئوت ئۆچۈرۈشى-گە يارەملىشىشكە كېلىپ، ئوتنى ئۇچ مىنۇتتا ئۆچۈرۈۋالـ

ىدىم. لېكىن ئالدىراش ئوت ئۆچۈرۈۋاتقاندا خانىشنى چاڭگال-لاپ ئېلىپ ئوتنىڭ ئىچىدىن قۇتقۇزۇۋالغانلىقىم ئۈچۈن گەرچە ئوت ئۆچۈرۈلگەن بولسىمۇ، خانىش كۆڭلىدە ماڭا ئۆچ بولۇپ قالدى.

بىرىڭ دۆلىتىگە سايامەت قىلىش ئۈچۈن جىددىي تەييار-لىق قىلىۋاتاتتىم. بىر كۈنى كېچىسى ئوردىدىكى بىر يۇقە-رى دەرىجىلىك ئەمەلدار مەپىگە ئولتۇرۇپ مېنى يوقلاپ كەپتۇ. بىر قېتىم پادىشاھ ھېلىقى ئەمەلدارغا ئىنتايىن خاپا بولغاندا ئۇنىڭغا يارىدەم قىلغانىدىم، شۇڭا ئۇ ماڭا ناھايىتى يېقىنچىلىق قىلاتتى. ئۇنىڭ ماڭا مەخپىي ئېيتىپ بېرىشى-چە، دۆلەتنىڭ بىر نەچچە پالاتا ئەزاسى يېقىندا مەخپىي يىغىن ئېچىپ، مېنى بىر تەرەپ قىلىدىغان ئىشنى مەسلە-ھەتلىشىپتۇ، ئىككى كۈن ئىلگىرى پادىشاھ ئۇلارنىڭ قارار لايىھىسىنى تەستىقلاپتۇ.

بۇ قارار لايىھىدە جىنايەتلىرىم كۆرسىتىلىپتۇ. ئەڭ چوڭلىرى تۆۋەندىكى تۆت خىل جىنايەت ئىكەن:

بىرىنچى، دۆلەتنىڭ قانۇنى بويىچە، پادىشاھتىن ياشقا ھەر قانداق ئادەمنىڭ قولى خانىشقا ۋە خانىنىڭ بالىلىرىغا تەگسە ئۆلۈم جازاسى بېرىلىدۇ. بۇ گىگانت ئادەم (ئۇلار مېنى شۇنداق دەيتتى) خانىشنىڭ بىلەكلىرىدىن تۇتۇپ، يامان نىيەت-تە ئېگىز كۆتۈردى، روشەنكى، بۇ دۆلەتنىڭ قانۇنىغا خىلاپ.

ئىككىنچى، بۇ گىگانت ئادەم دۇشمەننىڭ پاراخوتلىرىنى دۆلىتىمىزگە ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن پادىشاھ ئۇنىڭغا دۇشمەننىڭ باشقا پاراخوتلىرىنىمۇ تۇتۇپ كېلىشنى بۇيرۇسا بۇيرۇقتا بويسۇنمايلا قالماستىن، ۋىجدانىمغا خىلاپلىق قىلىشنى خالىمايمەن، دېدى. ساداقەتسىزلىكتە شۇ دەرىجىگە يەتتىڭ!

ئۇچىنچى، دۇشمەن دۆلەت سۇلھ قىلىشقا ئەلچى ئەۋەتكەندە، بۇ گىگانت ئادەم دۇشمەن دۆلەت ئەلچىلىرىگە ياردەم بېرىپ گەپ قىلىپ، دۆلىتىمىزنىڭ ئىززەت ـ ئابرۇيى بىلەن ھېسابلاشمىدى، بۇ دۆلىتىمىزنىڭ پادىشاھىغا ئۇرۇش ئېلان قىلغانغا ئوخشاش.

تۆتىنچى، بۇ گىگانت ئادەم ئۆز ۋەزىپىسىنى ئادا قىلماي، دۇشمەن دۆلەتكە سايادەتكە بېرىپ، دۇشمەن دۆلەت پادىشاھىغا ياردەم قىلماقچى بولدى. بۇنداق ئالدامچىلىق ۋە ۋەتەن ساتقۇچلۇق دۆلىتىمىزنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىگە زىيان يەتكۈزدۇ.

بۇلار ئەڭ ئاساسلىق جىنايەتلىرىم ئىدى.

مۇشۇ جىنايەتلىرىمگە ئاساسەن، مالىيە ۋەزىرى بىلەن دېڭىز ئارمىيە ۋەزىرى ماڭا ئۆلۈم جازاسى بېرىشنى تەشەببۇس قىپتۇ. ئۆيۈمگە كېچىدە ئوت قويۇۋەتمەكچى، ئاندىن گېنېرال لىنتوك 20 مىڭ ئەسكەرنى باشلاپ كېلىپ ماڭا زەھەرلىك ئوقيا ئېتىپ، مېنى ئىنتايىن پاجىئەلىك ئۆلتۈر-

مەكچى بوپتۇ.

بەختىمگە ئىچكى ئىشلار ۋەزىرى ۋېدىل مېنى ئاقلاپ، تۆھپەمنى يوققا چىقىرىۋېتىشكە بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ. تۇ. پادىشاھىمۇ قوغداشنى قارار قىپتۇ.

شۇڭا، كۆچمىلىك ئاخىرى كۆزۈمنى كۆرمەس قىلىۋېتىش. نى قارار قىپتۇ. كۆزۈم كۆرمەس بولغاندىن كېيىن مالىيە ۋە. زىرى كۈندىلىك يېمەكلىكىمنى ئازايتىپ، مېنى ئاستا ـ ئاستا ئورۇقلىتىپ، ئاچلىقتىن ئۆلتۈرمەكچى بوپتۇ. ئۇلار بۇ پىلان. نى ئۈچ كۈندىن كېيىن مەخپىي ئىجرا قىلىشنى قارار قىپتۇ.

ئوردىنىڭ بۇ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارى شۇ گەپلەر. نى قىلىپ بېرىپ مەن بىلەن خوشلاشتى، كاللام قورقۇنچ ۋە قالايمىقانچىلىق بىلەن تولدى.

ئۇلارنىڭ كۆرسەتكەن پاكىتلىرى راست ئىدى. ئۇنى ئىنكار قىلالمىسامۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ جىنايىتىمنى يې. نىكلىتىشىنى ئۇمىد قىلاتتىم. ئۆزۈم بېرىپ ئۇلارنىڭ سو. رىقىنى قوبۇل قىلىشنىمۇ ئويلىدىم. لېكىن سىياسىي جىنا. يەت توغرىسىدا ھاياتىمدا كۆرگەن سوراقلارنىڭ كۆپىنچىسى سوتچىنىڭ ئىرادىسى بويىچە بولاتتى، مۇشۇنداق جىددىي پەيتتە ئۇنداق خەتەرلىك سوراققا ئىشىنىشكە جۈرئەت قىلال. مىدىم. ئۇلارغا قەتئىي قارشى تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ پايتەختىنى تاش بىلەن كۆمىۋېتىشىمۇ كەلدى. لېكىن بەرگەن

قەسسەمنى، پادىشاھنىڭ بۇرۇنقى ئىلتىپاتلىرىنى ئويلاپ، بۇ نىيىتىمدىن ۋاز كەچتىم.

ئاخىرى كۆزۈمنى ۋە ئەركىنلىكىمنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن مۇشۇ ئۇچ كۈندىن پايدىلىنىپ بىرىك ئارال دۆلىتىگە بېرىپ ساياھەت قىلىشنى قارار قىلدىم.

لىرىپ دۆلىتىدىن ئايرىلىشتىن ئىلگىرى ياخشى دوستۇم ئىچكى ئىشلار ۋەزىرىگە خەت يېزىپ، پادىشاھ رۇخسەت قىلغانلىقتىن شۇ كۈنى ئەتىگەندە بىرىك ئارال دۆلىتىگە ماڭغانلىقىمنى ئېيتتىم.

ئۇنىڭ جاۋاب خېتىنى كۈتمەي دېگىز قىرغىقىدىكى پورتقا باردىم. ئەڭ چوڭ بىر پاراخوتنى تاللاپ لەڭگەرنى تارتىپ، كېيىملىرىمنى سالدىم، كېيىم ـ كېچەكلىرىمنى ۋە ئېلىۋالغان ئازراق يۇك ـ تاقامنى پاراخوتقا سېلىپ، پارا-خوتنىڭ ئارغامچىسىنى تۈتۈپ، بىرىك ئارال دۆلىتىنىڭ قىر-غىقىغا ساق ـ سالامەت يېتىپ باردىم.

2 ـ قىسىم

چوڭ ئادەملەر دۆلىتى

دېھقاننىڭ ئۆيىدە

1702 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى «تەۋەككۈل» ناملىق پاراخوتقا چۈشۈپ سەپەرگە ئاتلاندۇق. شۇ يىلنىڭ ئا-خىرىدا ئافرىقىنىڭ جەنۇبىدىكى ئۇمىد تۇمشۇقىغا يېتىپ كەلدۇق. ئىككىنچى يىلى 3 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا پاراخوتىمىز ئۇمىد تۇمشۇقىدىن يولغا چىقتى. ماداغاسقار ئارىلىدىن ئۆتۈ-كەندىن كېيىن، تۈيۈقسىز بوران چىقىپ، پاراخوتىمىزنى 500 دېڭىز مىلى يىراققا ئاپىرىۋەتتى. ھازىر يەر شارىنىڭ قايسى قىسمىدا ئىكەنلىكىمىزنى بىلمەيتتۇق.

1703 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى بىر ماتروس ماچتە-نىڭ ئۈچىغا چىقىپ قاراپ «قۇرۇقلۇق، قۇرۇقلۇق!» دەپ ۋارقى-رىۋەتتى. لېكىن بۇ قۇرۇقلۇقنىڭ چوڭ ئارال ياكى قۇرۇقلۇق ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدۇق. شۇنىڭ بىلەن قۇرۇقلۇقنىڭ يېنىدا لەڭگەر تاشلىدۇق. مەن 12 ئادەم بىلەن قولۇاققا چۈشۈپ، قۇ-رۇقلۇققا چىقىپ تاتلىق سۇ تېپىپ كەلمەكچى بولدۇق.

قىرغاققا چىققاندىن كېيىن، ھەممىلىرىم دېڭىز يا-قىسىدىن سۇ ئىزدەپ كەتتى. ئۆزۈم يالغۇز يەنە بىر تەرەپكە

ماڭدىم. بىر چاقىرىمچە ماڭدىم، ئەتراپ قاقاسلىق ئىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇمىدسىزلىنىپ كەلگەن يولۇم بىلەن ئارقامغا قايتتىم. دېگىز يېقىسىغا بېرىپ قارىسام ھەمراھلىرىم قولۇڭاقا چىقىپ، پاراخوت تەرەپكە كېتىۋېتىپتۇ. چاقىرسام ئۇلار ماڭا پەرۋاسىمۇ قىلمىدى.

ئەسلىدە غايەت چوڭ بىر غەلىتە مەخلۇق ئۇلارنى قوغلاۋاتقانىكەن. ھېلىقى غەلىتە مەخلۇق ناھايىتى تېز ماڭاتتى، دېگىزنىڭ سۈيى ئاران ئۇنىڭ تىزىغا كېلەتتى. لېكىن ھەمراھلىرىمنىڭ قولۇنقى ئونىڭدىن بىر يېرىم چاقىرىمدەك يىراقلاپ كەتكەنىدى، شۇڭا ئۇ يېتىشەلمىدى. بۇ غايەت چوڭ غەلىتە مەخلۇقنى كۆرۈپ قورققىنىمدىن قۇرۇقلۇقنىڭ ئىچىگە كۆچۈمنىڭ بارىچە يۈگۈردۈم.

بىردەم يۈگۈرۈپ ئىنتايىن ھەيران قالدىم. بۇ يەردىكى ئوت ـ چۆپلەر 20 چى ئېگىزلىكتە ئۆسكەنىدى. داۋاملىق مېڭىپ ئۆزلەشتۈرۈلگەن يەرنى كۆرۈپ قالدىم. بۇغدايلىقىكى بۇغدايلار ئاز دېگەندە 40 چى ئېگىزلىكتە ئىدى. بىر سائەت مېڭىپ بۇغدايلىقتىن ئاران چىقتىم.

بۇ بۇغدايلىق 120 چى ئېگىزلىكتىكى چىتلاق بىلەن قورشالغان ئىدى. چىتلاقتىن بىرەر ئاراچ تېپىپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇپ تۇرسام، غايەت چوڭ بىر ئادەم تۇيۇقسىز كېلىپ قالدى. ئۇنىڭ بويى مەن دېگىز يېقىسىدا كۆرگەن ھېلىقى غەلىتە مەخلۇقنىڭكىگە ئوخشايتتى، مۇنارەڭ

ئېگىز بولۇپ، ھەر قەدەمدە ئون يارد ئارىلىقنى باساتتى، ئاۋا-زى گۈلدۈرمامدەك ئاڭلىناتتى.

چاققانلىق بىلەن بۇغدايلىقلارنىڭ ئارىسىغا مۆكۈنۈۋال-دىم. لېكىن ئۇزۇن ئۆتمەي شۇنىڭغا ئوخشاش گىگانت ئادەم-دىن يەتتىسى كەلدى، قوللىرىدا ئورغاق، كىيىم ـ كېچەكلە-رى ئەبگا بولۇپ، بۇرۇن كەلگەن گىگانت ئادەمنىڭ مالايلىرى ياكى ئىشلەمچىلىرىدەك قىلاتتى. ئۇلار يېنىمغا كېلىپ بۇغداي ئورۇشقا باشلىدى.

جېنىمنىڭ بارىچە قېچىشقا تىرىشاتتىم، لېكىن بۇغداي ئارىسىدىكى بوشلۇق كىچىك بولغاچقا، ھەركەتتە نا-ھايىتى قىينالدىم. جىددىيلىشىپ ھەم قورقۇپ ئاخىرى ئې-تىزدىكى ئېرىقتا يېتىۋالدىم.

ئۇزۇن ئۆتمەي بىر گىگانت ئادەم ئاستا مېڭىپ ئېرىق يېنىغا كەلدى. ئەگەر ئۇ مېنى دەسسەپلا سالسا مىجىلىپ كېتەتتىم. شۇڭا پۈتۈن دىققىتىم ئۇنىڭ پۇتىدا قالدى. ئۇ مەندىن ئون يارد نېرىدا پۇتىنى شۇنداق كۆتۈرۈۋىدى، قورق-قىنىمدىن توۋلىۋەتتىم. بۇ ئاۋازنى ئاڭلىغان گىگانت ئادەم قەدىمىنى توختىتىپ، بىرەر پاقا تاپماقچى بولغاندەك ئېرىق ئىچىگە قارىدى.

ئۇ ئاخىرى مېنى كۆرۈپ قالدى ۋە ئېگىلىپ باش ۋە بىگىز بارمىقى بىلەن مېنى ئاۋايلاپ چىمدىپ، كۆزىگە ئۇچ يارد كېلىدىغان ئارىلىقتا تۇتۇپ، تەپسىلىي قاراشقا باشلىدى. ئەھۋا-

لمنىڭ ئىنتايىن خەتەرلىك ئىكەنلىكى ماڭا ئايان ئىدى. ئۇ مېنى چېكەتكىنى مىجىقلىغاندەك ياكى دەسسىگەندەك مىجىپ ياكى دەسسەپ ئۆلتۈرۈۋېتىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا ئۆزۈمنى خاتىرجەم قىياپەتتە تۇتۇپ، يۈرەكلىك بىلەن كۆزلىرىمنى ئېچىپ، قوللىرىمنى جۇپلەپ، ئۇنىڭغا يالۋۇردۇم.

ئاۋازىمنىڭ يېقىملىق، تۇرقۇمنىڭ چىرايلىق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغان بولسا كېرەك، مېنى يانچۇقىغا سېلىپ خوجايىنىغا ئېيتقىلى ماڭدى.

ئۇنىڭ خوجايىنى ناھايىتى باي ئادەم بولۇپ، ئېتىزدا مەن بىرىنچى قېتىم كۆرگەن ھېلىقى ئادەم ئىدى.

خوجايىن مېنى ئالقىنىغا قويۇپ، بىز ئىشلىتىدىغان ھاسىدەك تومۇلۇقتىكى چۇڭ بىلەن كىيىملىرىمنى قايرىدى، چېچىمنى پۇژلەپ ئىككى تەرەپكە ئايرىپ ئىنچىكىلەپ قارىدى.

ئۇزۇن ئۆتمەي، مېنى يەرگە قويۇپ قويدى. يەردە تىك تۇرۇپ، ئالدىرىماي مېڭىپ، قېچىپ كېتىش نىيىتىدە ئەمەسلىكىمنى بىلدۇردۇم. شۇنىڭدىن ئېلىپ بايغا تەزىم قىلدىم. يانچۇقۇمدىن بىر ھەمىيان تىللا ئېلىپ ئۇنىڭغا تۇتتۇم. ئۇ تەپسىلىي كۆرۈپ چىققاندىن كېيىن قىزىقچىلىقى يوقلۇقىنى ھېس قىلىپ ئۆزۈمگە يانداۋۇرۇپ بەردى.

باي مېنىڭ ئىنسان تەبىئىتىگە ئىگە مەخلۇق ئىكەنلىكىمنى كۆرۈپ، ماڭا گەپ قىلدى. مەنمۇ ھەر خىل تىللاردا

ئۇنىڭغا گەپ قىلدىم. ئۇ يەردە ئولتۇرۇپ قۇلقىنى يېقىن تۇتۇپ گېپىمنى زەن قويۇپ ئاڭلىدى، لېكىن نېمە دېگەنلەكىمنى چۈشىنەلمىدى. ئاخىرى، مالايلىرىنى ئىش قىلىشقا بۇيرۇۋەتتى. يانچۇقىدىن قوليانغلىقىنى ئېلىپ مېنى يۆگەپ، ئۆيىگە ئېلىپ باردى.

بۇ چاغدا سائەت 12 بولغانىدى، مالاي جوزىغا بىر داس گۆش ئېلىپ كەلدى، داسنىڭ ئاغزى 24 چى كېلەتتى. خوجا-ينىدىن باشقا ئايالى، ئۇچ بالىسى ۋە بىر قېرى مومايى تاماق يېيىشكە ئولتۇردى. خوجايىن مېنى ئۆزىگە يېقىن يەردىكى جوزىغا قويۇپ قويدى. بۇ جوزىنىڭ ئېگىزلىكى 30 چىچە كېلىدىغان بولغاچقا، يىقىلىپ كېتىشتىن قورقۇپ، جوزى-نىڭ چېتىگە كەلمىدىم.

خوجايىننىڭ ئايالى دەسلەپ مېنى كۆرگەندە قىز بالا ئۆمۈچۈكنى كۆرگەندە قورقۇپ كەتكەندەك قورقۇپ قاچتى. لېكىن بىر دەمدىن كېيىن ھەركەتلىرىمنىڭ سالماق ئىكەن-لىكىنى، ئېرىنىڭ كۆرسەتمىلىرىگە بويسۇنۇۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ ماڭا ئاستا يېقىنلاشتى. ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىلدى. بىر توغرام گۆش ۋە بىر توغرام بولكا كېسىپ ياغاچ تەختىگە سېلىپ ماڭا بەردى. مەن ئۇنىڭغا تەزىم قىلىپ قو-لۇمغا پىچاق، ۋىلكا ئېلىپ يېيىشكە باشلىدىم. ئۇلار كۆرۈپ ناھايىتى خۇش بولدى.

بۇ چاغدا ئايال خوجايىننىڭ ئامراق مۇشۇكى ئۇنىڭ تىزى-

غا سەكرەپ چىقتى. ئۇ كالىدەك ئۇچ كېلەتتى، ئۇنىڭ يېرتقۇچ ئىلپازىدىن قورقۇپ تىترەپ كەتتىم. لېكىن سايامەت تەجرىبەمىدىن قارىغاندا، يېرتقۇچ ھايۋاتلىرىنىڭ ئالدىدا قاچسا ئۇنىڭ زىيان يەتكۈزىدىغانلىقىنى بىلەتتىم. شۇڭا ئۆزۈمنى زورمۇزور سالماق تۇتۇپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ، جوزىدا 6 ~ 5 قېتىم ئالدىمغا ـ كەيىنىمگە ماڭدىم. ھېلىقى مۇشۇك غەلىتە تۇرقۇمنى كۆرۈپ قورقۇپ، ئايال خوجايىنىنىڭ قوينىغا مۆكۈۋالدى.

چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن، خوجايىن ئىشقا ماڭماقچى بولدى. ئۇنىڭ تەلەپپۇز ۋە ھەرىكەتلىرىدىن ئايالىغا ماڭا ئېھتىيات بىلەن قاراشنى جىكىلەۋاتقانلىقىنى بىلدىم.

بەك ھېرىپ كەتكەنلىكتىن، ئۇخلىماقچى بولدۇم. ئايال خوجايىنىم مەقسىتىمنى چۈشىنىپ، مېنى ئۆزىنىڭ كارىۋىتىغا قويۇپ، ئۈستۈمگە قولياغلىقىنى يېپىپ قويدى. ئۇ قولياغلىق جەڭ كېيىمىسىنىڭ يەلكىسىدىنمۇ چوڭ ھەم قوپال ئىدى.

ئىككى سائەتتەك ئۇخلاپتىمەن، ئويغىنىپ كۆزۈمنى ئېچىپ، ئىككى چاشقاننىڭ كارىۋاتتا تىمسىقلاپ، پۇراپ يۈرگەنلىكىنى كۆردۈم. ئۇنىڭ بىرى يۈزۈمگە چىقىۋېلىشقا ئازلا قالغانىدى. قورققىنىمدىن چاچراپ تۇرۇپ، بىلىمگە ئېسىلىق پىچاقنى ئېلىپ ئۇنىڭغا تاقابىل تۇردۇم. چاشقان تىرناقلىرى بىلەن ياقامنى تۇتماقچى بولۇۋىدى، ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ، پىچاقنى ئەپچىللىك بىلەن ئۇنىڭغا تىقتىم. پىچاق ئۇنىڭ قورسىقىغا سانجىلغانىدى، چاشقان يىقىلدى. يەنە بىر چاشقان

بۇ ھالنى كۆرۈپ بەدەر قاچقاندى، ئارقىسىدىن بېرىپ دۈمبىسىگە پىچاق ئۇردۇم، ئۇمۇ يىقىلدى. بۇ چاشقانلارنىڭ قۇيرۇقىنىڭ ئۇزۇنلىقى بەش چى كېلەتتى. ئۇزۇمنى تەلەيلىك ھېس قىلدىم، ئەگەر ئۇخلاۋاتقان چېغىمدا بولسا ئۇلار مېنى يېۋەتكەن بولاتتى.

ئوردىغا كىرگەندىن كېيىن

ئايال خوجايىنىمنىڭ توققۇز ياشقا كىرگەن بىر قىزى بولۇپ، قولىدىن ئىش كېلىدىغان قىز ئىدى. ئاپىسى بىلەن بىرلىكتە ماڭا ياتىدىغان بۆشۈك ياساپ بەردى. چاشقانىنىڭ زىيان يەتكۈزۈشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن بۆشۈكنى بوشلۇققا ئېسىپ قويدى.

بۇ قىز ماڭا ناھايىتى ئوبدان مۇئامىلە قىلاتتى، ماڭا نۇرغۇن كىيىم تىكىپ بەردى، يەنە كىيىملىرىمنى يۇيۇپ بەردى. ئۇ ھەمىشە بىر نەرسىلەرنى كۆرسىتىپ، ئۆز تىلىدا ئۇلارنىڭ ئىسمىنى دەپ بېرەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭدىن نۇرغۇن سۆزلەرنى ئۆگىنىۋالدىم. ئۇنىڭ بويى 40 چى بولۇپ، مىجەزى ئوبدان ئىدى. ئۇ ماڭا «گالچىنىك» دەپ ئىسىم قويدى. ئۆيدىكىلەرنىڭ ھەممىسى مېنى شۇنداق ئاتايدىغان بولدى. كېيىنچە مەملىكەتتىكى ھەممە ئادەم بۇ ئىسمىنى بىلدى.

بىر كۈنى، خوجايىنىمنىڭ ئاغىنىسى خوجايىنىمنىڭ كىگە مېنى كۆرگىلى كەپتۇ. خوجايىن مېنى جوزىغا ئېلىپ قويدى. مەن خوجايىنىنىڭ بۈيرۇقى بويىچە جوزىدا ئۇياقتىن

بۇياقتا ماڭدىم، يەنە بېلىمدىكى پىچاقنى ئېلىپ بۇ مېھمانغا ھۆرمەت بىلدۈردۈم.

لېكىن بۇ قېرى دېھقاننىڭ كۆزى ئاجىزراق بولغاچقا، ھەربىكەتلىرىمنى ئېنىق كۆرەلمەي، كۆزەينىكىنى تاقىدى. ئۇنىڭ كۇلكىلىك قىياپىتىنى كۆرۈپ كۈلۈپ كەتتىم. ئۇ مېنىڭ ئۆزىنى زاڭلىق قىلىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ ناھايىتى خاپا بولدى.

ئۇ پۇلپەرەس ئادەم ئىكەن. ئۇ خوجايىنىمغا مېنى بازارغا ئاپىرىپ كۆرگەزمە قىلىپ، پۇل تېپىش توغرىسىدا مەسلىھەت بەردى.

خوجايىنىم ئاغىنىسىنىڭ مەسلىھەتىگە كىرىپ، مېنى قۇتىغا سېلىپ بازارغا ئېلىپ باردى. كىچىك قىزى مەندىن ئايرىلىشنى خالىماي ئۇمۇ ئەگىشىپ بازارغا باردى. ئۇلار سايرايغا چۈشكەندىن كېيىن شەھەردىكى كىشىلەر مېنى كۆرگىلى سارايغا كەلدى. مەن چوڭ بىر ئېغىز ئۆيدىكى جۈزىغا قويۇپ قويۇلغانىدىم. جۈزا يېنىدىكى ئورۇندۇقتا قىزچاق ئولتۇرۇپ ئويۇن كۆرسىتىشىمگە قوماندانلىق قىلدى.

نۇرغۇن ئادەم مېنى كۆرگىلى كەلدى. ئۇدا سەككىز سائەت ئويۇن كۆرسەتتىم، خوجايىن نۇرغۇن پۇل تاپتى. خوجايىن پۇل تېپىپ بېرەلەيدىغانلىقىمنى بىلىپ، مېنى تېخىمۇ چوڭ شەھەرگە ئاپىرىپ كۆرگەزمە قىلماقچى بولدى.

1703 ـ يىل 10 ـ ئاينىڭ 26 ـ كۈنى خوجايىن مېنى

پايتەختكە ئېلىپ بېرىپ، ئوردىغا يېقىن جايدىكى سارايغا چۈشتى. نۇرغۇن ئادەم ياللاپ ھەممە يەرگە ئېلان چاپلاتقۇ- زۇپ، تەقى ـ تۇرقۇم ۋە ماھارەتلىرىنى تەپسىلىي بايان قىلدى.

سارايدىكى بىر چوڭ ئۆيدە ھەر كۈنى ئون قېتىم ئويۇن كۆرسەتتىم. ھازىر مەن ئۇلارنىڭ تىلىدا راۋان سۆزلىشەلەيدى- غان بولغانىدىم. بىكار بولۇپ قالغان چاغلىرىمدا ھېلىقى قىز قولىغا كىتاب ئېلىپ، ماڭا خەت يېزىش ۋە كىتاب ئو- قۇشنى ئۆگىتەتتى.

ئۇدا نەچچە ھەپتە ئويۇن كۆرسىتىپ بەك چارچىغانى- دىم. بىر كۈنى ئوردا جارچىسى خوجايىنىم چۈشكەن سارايغا كېلىپ، ئۇنىڭغا مېنى خانىش ۋە نۇرغۇن كاتتا خانىملارنىڭ كۆڭلىنى ئېچىشقا ئېلىپ بېرىشنى ئۇقتۇردى.

خانىش مېنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇش بولدى. پۈتىنىڭ يېنىدا تىزلىنىپ، پۈتىغا سۆيۈپ قويۇشقا ئىلتىپات قىلىش- نى ئۆتۈندۇم، لېكىن بۇ مېھرىبان خانىش يېنىدىكىلەرگە مېنى جوزىغا ئېلىپ قويۇشنى بۇيرۇدى، ماڭا چىمەلتىكىنى ئۇزاتتى، مەن چىمەلتىكىنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ، ئىززەت ـ ئېھتىرام بىلەن سۆيۈپ قويدۇم. ئۇ مەندىن ئوردىدا تۇرۇشنى خالايدىغان ـ خالمايدىغانلىقىمنى سورىدى، مەن ئەدەپ بىلەن جاۋاب بېرىپ: مەن خوجايىنىنىڭ قۇلى، ئەگەر خوجايىن ئور- دىدا تۇرۇشۇمغا ماقۇل بولسا، خانىش ئالىيلىرى ئۈچۈن

خىزمەت قىلىشنى خالايمەن، دېدىم. شۇنىڭ بىلەن خانىش مېنى مىڭ تىللاغا سېتىۋالدى.

بۇ چاغدا خوجايىننىڭ كىچىك قىزى يادىمغا كەلدى. ئۇ ماڭا ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىلغانىدى. خانىشتىن ئۇنىڭ مۇ ئوردىغا كېلىپ مېنى باققۇچى ۋە مۇئەللىم بولۇشقا رۇخسەت قىلىشنى ئۆتۈندۈم. خانىش تەلىپىمگە ماقۇل بولدى.

خانىش مېنى پادىشاھقا كۆرسىتىشكە ئېلىپ بارغاندا، ئۇ ناھايىتى ھەيران قېلىپ، ئۇچ كاتتا ئۆلىمانى مېنى كۆزدىتىش ۋە تەتقىق قىلىشقا چاقىرىپ كەلدى.

بۇ ئۇچ ئۆلىما مېنى ناھايىتى ئىنچىكىلەپ كۆزەتتى، ھەتتا چوڭايتىش ئەينىكى بىلەن قارايمۇ مېنىڭ زادى قانداق نېمە ئىكەنلىكىمنى بىلمىدى. ئۇلارنىڭ ھەممە كىتابلىرىدا مەندەك كىچىك مەخلۇق توغرىسىدا بىر نەرسە يېزىلمىغانىدى. ئاخىرى ئۇلار مېنى بىر خىل «غەلىتە مەخلۇق» دەپ ھۆكۈم چىقاردى.

خوجايىننىڭ قىزى بىلەن ئىنتايىن يېقىن ئۆتكەنلىكىمنى كۆرگەن پادىشاھ ئوردىدىن بىر ئېغىز ئۆيىنى قىزغا بەردى ھەمدە ئۇنىڭغا ياخشى مۇئامىلە قىلدى. خانىش بىر ئەقىللىق ياغاچچىنى تەكلىپ قىلىپ كېلىپ ساندۇق ياسىتىپ، ماڭا ئۆي قىلىپ بەردى.

مېنىڭ كۆرسىتىشىم بىلەن ياغاچچى ئۇچ ھەپتىدە

كەڭلىكى 16 چى، ئېگىزلىكى 12 چى كېلىدىغان ساندۇق يا‌سىدى. ئۇنىڭغا بىر ئىشىك، بىر نەچچە دېرىزە ئورنىتىلدى. ئۆگزە تاختىيىنى يېپىپ ـ ئېچىشقا بولاتتى. ساندۇقنىڭ ئىچىگە كارىۋات، ئىككى ئورۇندۇق، بىر ئۈستەل، بىر ئىشكاپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى. خانىش ئەكە نېپىز تاۋاردىن ماڭا كىيىم تىكتۇرۇپ بەردى. كىيىمنىڭ پاسونى پارس ۋە جۇڭگونىڭ كىيىم پاسونىنىڭ ئارىلاشمىسى ئىدى.

خانىش ماڭا ياخشى مۇئامىلە قىلدى، تاماق يېگەندىمۇ ئالدىغا مەن ئۈچۈن ئۈستەل، ئورۇندۇق قويدۇرۇپ ئۆزىنىڭ ئۈستىلىدىكى تاماقلىرىدىن يېيىشىمنى بۇيرۇيتتى، ھېلىقى قىزنى پاكار ئورۇندۇققا چىقىپ ماڭا قاراشقا قويۇپ قوياتتى.

خانىشنىڭ ئىشتىھاسى چوڭ ئەمەس ئىدى. لېكىن ئەنگلىيىلىك 12 دېھقانىنىڭ بىر ۋاخ تامىقىنى بىراقلا ئاغزىغا سالاتتى. ئالتۇن قەدەھتە ھاراق ئىچەتتى. بىر قەدەھ ھارىقى بىر تۇڭ كېلەتتى. بۇنى كۆرگەن ئادەم قورقۇپ كېتەتتى.

ئۇلارنىڭ ئادىتى بويىچە پادىشاھ، خانىش ۋە پادىشاھ جەمەتىنىڭ ئوغۇل ـ قىزلىرى ھەر چارشەنبە كۈنى ئوردا ئاشخانىسىدا جەم بولۇپ تاماق يەيتتى.

جەم بولۇپ تاماق يېگەندە ئۈستەل ۋە ئورۇندۇقۇم پادىشاھنىڭ ئالدىدىكى ئۈستەلنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويۇلاتتى. پادىشاھ مەن بىلەن پاراڭ سېلىشنى ياخشى كۆرەتتى. مەندىن

ياۋروپانىڭ ئۇرۇپ ـ ئادەتى، قانۇنى، سىياسىتى ۋە ئىلىم ـ پەن تەرەققىياتى قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئەھۋاللىرىنى سو-رايتتى. مەن ئىمكانقەدەر تەپسىلىي جاۋاب بېرەتتىم.

پادىشاھنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان باش ۋەزىر گەپلىرىمنى ئاڭلىغاندا، مەسخىرە تەلەپپۇزدا «ئىنسانلارنىڭ قەدىر ـ قىمـ-مىتى نېمىدېگەن چۈشۈپ كەتكەن ـ-ھە، مۇشۇنداق ئۇششاق قۇرت ـ قۇڭغۇزلارمۇ بىزنى دورايدىغان بولۇۋاپتۇ، ھەقىقەتەن كۈلكىلىك!» دەيتتى.

مۇشۇنداق ھاقارەتلەرگە ئۇچرىسامۇ قارشىلىق كۆرسـ-تىشكە ئامالسىز ئىدىم. كېيىن مەنمۇ ئۇنىڭ سۆزلىرى ئۈس-تىدە ئويلىنىپ قالدىم: ئەگەر بەدىنىم ئۇلارنىڭكىدەك يوغان بولغان بولسا، ئەنگلىيىلىك ئاقسۆڭەك ئەر ـ ئاياللارنىڭ ئۆز-زىگە تەمەننا قويۇپ يوغان سۆزلەشلىرىنى ئاڭلىسام، مەنمۇ زاڭلىق قىلىپ كۈلگەن بولاتتىم.

خەتەرگە ئۇچراش

خانىش پادىشاھ بىلەن ئوۋغا چىققاندا مېنىمۇ ئوينىتىپ كېلىشكە ئېلىۋالدى. ئۇلار پايتەختىنىڭ ئەتراپىدىكى 2 مىڭ چاقىرىم دائىرە ئىچىدە ئوۋ ئوۋلايتتى.

بۇ پادىشاھ زېمىنىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 6 مىڭ چاقىرىم، كەڭلىكى 5 ~ 4 مىڭ چاقىرىم كېلىدىغان يېرىم ئارال بولۇپ، چوڭ قۇرۇقلۇققا تۇتاشقان جايدا 30 چاقىرىم ئېگىز-لىكتىكى تاغ تىزمىلىرى بار ئىدى. ئۇ تاغدا يانار تاغ كۆپ بولغاچقا ئۆتكىلى بولمايتتى. يېرىم ئارالنىڭ ئوچ تەرىپى دېڭىز، دېڭىزدا بوران كۆچلۈك، سۇ ئاستىدا خادا تاشلار كۆپ بولغاچقا ھېچكىم بۇ يەرگە كېلىشكە تەۋەككۇل قىلالمىغان. شۇڭا بۇ يەر دۇنيانىڭ باشقا يەرلىرىدىن ئايرىلىپ قالغان.

بۇ ئەلدە ئاھاله زىچ ئولتۇراقلاشقان بولۇپ، 51 چوڭ شەھىرى، 100 گە يېقىن بازىرى، سانسىز مەھەللىلىرى بار ئىكەن. پايتەخت بىر چوڭ دەريانىڭ ئوتتۇرا ئېقىمىغا جايلاشقان. 80 مىڭ ئۆيلۈكتىن ئارتۇق، 600 مىڭدەك پۇقرا بار ئىكەن. شەھەرنىڭ ئۇزۇنلۇقى 162 چاقىرىم، كەڭلىكى 135 چاقىرىم كېلىد

دىكەن. بۇنى پادىشاھنىڭ خەنتىسىدىن ھېسابلاپ چىقتىم. خەر-
تە يەرگە يېيىتىلسا ئۇزۇنلۇقى 100 چى كېلەتتى.

ئوردا رەتسىز سېلىنغان چوڭ ئۆي بولۇپ، ئەتراپى يەتتە چاقىرىمچە كېلىدۇ، ئاساسلىق ئۆيلەرنىڭ ئېگىزلىكى 240 چى كېلىدۇ.

ساياھەت قىلغاندا ئاسان بولسۇن ئۈچۈن خانىش ھېلە-
قى ياغاچچىغا مەن ئۈچۈن يەنە بىر كىچىكرەك ساندۇق ياساتـ
تى. ساندۇقنىڭ كەڭلىكى 12 چى، ئېگىزلىكى 10 چى بولۇپ، ئۇچ تەرىپىگە دېرىزە قويۇلغان، ساياھەت ئۈستىدە كۆ-
تۈلمىگەن ئەھۋال يۈز بېرىشىدىن ئېھتىيات قىلىپ دېرىزە-
لەرنىڭ سىرتىغا سىم تور مىخلانغان. تۆتىنچى تەرىپىگە دې-
رىزە قويۇلمايلا ناھايىتى مەھكەم ئىككى تۆمۈر ھالقا ئورنـ
تىلغانىدى، شۇنداق بولغاندا ساياھەتكە چىققاندا ھالقىلاردىن بەلۈبغىنى ئۆتكۈزۈپ كۆتۈرۈپ يۈرۈشكە ئاسان بولاتتى.

بۇ ساندۇقتا بىر قاتلىما كارىۋات، تورۇسقا ئېسىپ قو-
يۇلغان سەگەنچۈك، ساياھەت ئۈستىدە چايقىلىپ كەتمەسلـ
كى ئۈچۈن پولغا مىخلىۋېتىلگەن بىر ئۈستەل، ئىككى ئو-
رۇندۇق بار ئىدى.

بازارغا بېرىپ سەيلە قىلماقچى بولسام، ھېلىقى قىز مەپىگە چۈشۈپ ساندۇقنى ئېتىكىگە ئېلىۋالاتتى. ئەگەر كـ
شىلەر مېنى كۆرمەكچى بولسا مەپىنى توختاتقۇزۇپ، مېنى ئالقىنىغا ئېلىپ كۆپچىلىككە كۆرسىتەتتى.

چوڭ ئادەملەرنىڭ بۇ دۆلىتىدە شۇنداق ياخشى مۇئامىلىدىن بەھرىمەن بولغانلىقىمدىن ئىنتايىن خۇش ئىدىم. لېكىن بىر نەچچە قېتىم كۆتۈلمىگەن خەتەرگىمۇ ئۇچرىدىم.

ماڭا قارايدىغان قىز بىر كۈنى مېنى پادىشاھنىڭ بېغىغا ئوينىناتقىلى ئېلىپ كەلدى. مەن ساندۇقتىن چىقىپ سەيلە قىلىپ يۈرسەم ئوردىدىكى «پاپا» (ئەمەلىيەتتە ئۇمۇ 30 چى كېلەتتى) يېنىمغا كېلىپ، مەن بىلەن بىللە پاكار ئالما دەرىخى تۈۋىگە باردى. بۇ چاغدا مەن مەسخىرە تەلەپپۇزدا پاكار ئالما دەرىخى ۋە پاكار ئادەم توغرىسىدا گەپ قىلدىم. ئۇ ئاڭلاپ خاپا بولۇپ ئالما دەرىخىنى ئىرغىتىشقا باشلىدى. شۇنىڭدىن ئۇزۇلگەن چېلەكتەك ـ چېلەكتەك 12 تال ئالما قۇلاق تۈۋىمدىن ئۆتۈپ يەرگە چۈشتى. بىر ئالما دۈمبەمگە تېگىپ مېنى يېقىتىۋەتتى.

يەنە بىر قېتىم يەنە شۇ باغدا، قىزچاق مېنى يەرگە ئويناشقا قويۇپ بېرىپ، ئايال خوجدار بىلەن مېنىڭ ئۇنۇم يەتمىگۈدەك يىراقتا كەتتى، دەل شۇ چاغدا، ئىشلەمچىلەر باققان ئاق ئىت يېنىمغا تۈيۇقسىز يۈگۈرۈپ كېلىپ مېنى چىشلەپ كۆتۈرۈپ ئىگىسىنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ، قۇيرۇقىنى شىپاڭلىتىپ يەرگە ئاستا قويدى. تەلىيىمگە بۇ ئىت ياخشى تەربىيىلەنگەنلىكتىن مېنى چىشلەپ كۆتۈرگەن بولسىمۇ زەخمىلەندۈرمىدى، ھەتتا كىيىملىرىمنىمۇ يىرتمىدى.

شۇ ئىش بولغاندىن كېيىن قىزچاق مېنى باغدا يالغۇز قويمىدى.

مايدىغان بولدى، كۆپىنچە ۋاقتىم ئوردىدا ئۆتىدىغان بولدى.

ئوردىدا خانىش دېڭىز تۇرمۇشى توغرىسىدىكى گەپلەرنى ئاڭلاشقا قىزىقاتتى. ئىچىم پۇشۇپ كەتكەن چاغلاردا ئۇ ھامان ھەر خىل ئۇسۇللارنى تېپىپ مېنى خۇش قىلاتتى.

ئۇ كېمە ھەيدىيەلەيدىغانلىقىمنى بىلىپ، ھېلىقى ئۇستا ياغاچچىغا بۇيرۇتۇپ ئون كىشىلىك ماڭا بىر قېيىق ياسىتىپ بەردى، قېيىقتا ھەر خىل سايمانلار بولۇپ، ئۇنىڭغا مەندەك ئون ئادەم پاتاتتى. قېيىق پۈتكەندىن كېيىن خانىش ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ياغاچچىغا ئۇزۇنلۇقى 300 چى، كەڭلىكى 50 چى، چوڭقۇرلۇقى 8 چى كېلىدىغان ياغاچ ئوقۇر ياساتقۇزدى، ئوقۇرنى ئوردىنىڭ تام تۈۋىگە قويۇپ، لىق سۇ قاچىلاتقۇزدى. سۇدا پالاق ئۇرۇپ قېيىق ھەيدەيدىغان بولدۇم. بەزىدە يەلكەننى چىقىرىپ قويىاتتىم. مېنى تاماشا قىلمۇاتقان كاتتا خانىملار يەلپۇگۈچلىرى بىلەن بوران چىقىرىپ، كېمىنى يىراقلارغا كەتكۈزۈۋېتەتتى. مەن رولنى تۇتۇپ ماڭىدىغان يۆنىلىشىمنى ئەركىن تاللاپ ماڭاتتىم.

لېكىن بۇ ھەرىكەت بىر كۈنى جېنىمنى ئالغىلى تاس قالدى. بىر مالاي كېمەمنى ئوقۇرغا سالغاندىن كېيىن ھەممىگە چېپىلىپ يۈرۈيدىغان ئايال خوجىدار مېنى كۆتۈرۈپ كېمىگە سېلىپ قويماقچى بولدى. لېكىن ئېھتىيات قىلماي مېنى قولىدىن چۈشۈرۈۋەتتى. تەلىيىمگە ئۇنىڭ مەيدىسىگە ئېسىۋالغان مېدالىئوننىڭ ئىلغۇچىغا ئىلىنىپ قالدىم. بولمىسا

مىسا 40 چى ئېگىزلىكتىن يىقىلىپ چۈشكەن بولسام، چالا ئۆلۈك بولۇپ قالاتتىم.

يەنە بىر قېتىم ماڭا قارايدىغان قىز بىر ئىش بىلەن بىر ياققا كېتىپ، دېرىزىنى تاقاشنى ئۇنتۇپ قاپتۇ. ئاشپەز-لەر باققان بىر مايمۇن دېرىزىدىن ئۆيگە تۆيۈقسىز سەكرەپ كىرىپ، ساندۇقتىكى مېنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، قولىنى سان-دۇققا تىقىپ، مۇشۇك چاشقاننى تۇتقاندەك چاپىنىمىڭ پېـ-شىدىن تۇتۇۋېلىپ سۈرەپ چىقتى، قاتتىق تىرىكىشىپ باقتىم، لېكىن ئۇ مېنى تېخىمۇ چىڭ تۇتۇۋالدى.

شۇ چاغدا بىرسىنىڭ ئىشىكنى ئاچقان ئاۋازى ئاڭلان-دى، ئۇ قورقۇپ كېتىپ مېنى بىر قولى بىلەن تۇتۇپ، يانـ-كى ئۆينىڭ ئۆگزىسىگە سەكرەپ چىقىۋالدى.

ماڭا قارايدىغان قىز مايمۇنىنىڭ مېنى تۇتۇۋالغانلىقىنى كۆرۈپ قورقۇپ ھوشىدىن كېتىشكە ئاز قالدى. ئوردىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى پاتىراق بولۇپ كەتتى. تۆت مالاي شوتا تېپىپ كېلىپ ئۆگزىگە چىقتى.

كىشىلەرنىڭ قوشلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن مايمۇن مېنى تاشلاپ قويۇپ قېچىپ كەتتى.

مېنى بىرەيلەن يانچۇقىغا سېلىپ تىنچ ـ ئامان ئېلىپ چۈشتى. لېكىن ھېلىقى قەبىھ مايمۇن بېلىمدىن چىڭ تۇتۇ-ۋالغاچقا خېلى قاتتىق يارىلىنىپتىمەن، ئىككى ھەپتە يېتىپ ئاران ساقايدىم.

سالامەتلىكىم ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن پادىشاھ جا-نابلىرى بۇ قېتىمقى كەچۈرمىشىم ئۈستىدە خۇشخۇيلۇق بىلەن چاقچاق قىلىپ ئۆز دۆلىتىمدە شۇنداق ئەھۋالغا ئۇچراپ قالغاندا قانداق تاقابىل تۇرىدىغانلىقىمنى سورىدى.

بىزنىڭ ئۇ يەردىكى مايمۇنلارنىڭ ناھايىتى كىچىك ئە-كەنلىكىنى ئۆزۈم يالغۇز 12 مايمۇنغا تاقابىل تۇرالايدىغانلە-قىمنى ئېيتتىم. مەن يەنە ھېلىقى مايمۇن مېنى تۇتماقچى بولغاندا ئۆزۈمنى سەل بېسىۋالالىغان بولسام، پىچىقىم بىلەن ئۇنى زەخمىلەندۇرەتتىم، دېدىم.

سۆزۈمنى ئاڭلاپ ھەممەيلەن قاتتىق كۈلۈپ كەتتى. بۇ كۈلكىلەردىن شۇنى ھېس قىلدىمكى، ئادەم ئۆزىدىن نەچچە ھەسسە چوڭ كىشىلەر ئارىسىدا يوغان گەپ قىلسا، بەكمۇ كۈلكىلىك بولىدىكەن!

مۇزىكا ۋە ئارمىيە

پادىشاھ مۇزىكا ئاڭلاشقا ئامراق بولۇپ، ئوردىدا ھەمىشە مۇزىكا ئولتۇرۇشى ئۆتكۈزەتتى. بەزىدە مەنمۇ قاتنىشاتتىم. ئۇلار ساندۇقمۇنى جوزا ئۇستىگە قويۇپ قويىاتتى، مەن مۇزىكىنى ساندۇقنىڭ ئىچىدە ئولتۇرۇپ ئاڭلايتتىم. مۇزىكىنىڭ ئاۋازى ناھايىتى كۈچلۈك بولغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ قانداق ئاھاڭغا چېلىۋاتقانلىقىنىمۇ پەرق ئېتەلمەيتتىم. ساندۇقنىڭ دىرىزىلىرىنى چىڭ يېپىۋالسام مۇزىكا ئانچە قوپال ئاڭلانمايتتى.

كىچىكىمدە پىئانىنو چېلىشنى ئۆگەنگەنىدىم. ماڭا قارايدىغان قىزچاقنىڭمۇ ئۆيىدە پىئانىنو بار ئىدى. پادىشاھقا ئۇنى چېلىپ بەرگۈم كەلدى.

ئۇ پىئانىنونىڭ ئۇزۇنلۇقى 60 چى بولۇپ، ھەر بىر تىلى بىر چى كەڭلىكتە ئىدى. ئىككى قولۇمنى كەڭ يايىمۇ بەشتىن ئارتۇق تىلىنى مەدىرلىتالمايتتىم. يەنە كېلىپ تىللارنى بېسىشقا ئىنتايىن زور كۈچ چىقىرىشقا توغرا كېلەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى تال توقماق ياساپ، بىر ئۇچىنى توم قىلىشنى، توم ئۇچىغا چاشقان تېرىسى يۆگەپ قويۇشنى

تەلەپ قىلدىم. شۇنداق بولغاندا پىئانىنونىڭ تىلى زەخمىلەن-مەيتتى. بۇنىڭدىن باشقا، تۆت چى ئېگىزلىكتە ئورۇندۇق ياساپ، پىئانىنونىڭ ئالدىغا قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلدىم. ئۇلار دېگىنىمەك قىلدۇرۇپ بەردى.

ئورۇندۇققا چىقىپ يوگۇرۇپ يۇرۇپ پىئانىنونىڭ تىللىرىغا ئىككى توقماق بىلەن ئۇرۇپ ئەنگلىيە مۇزىكىلىرىنى چالدىم. بۇ ھاياتىمدىكى ئەڭ جىددىي ھەرىكەتلەر ئىدى. پادىشاھ ۋە خانىش مۇزىكىنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇشال بولدى.

بۇ پادىشاھ ناھايىتى ئەقىللىق ئىدى، ئۇ دائىم مېنى كىچىك ئورۇندۇقتا ئۆزىگە روبىرو ئولتۇرغۇزۇپ، مەن بىلەن ھەر خىل ئىشلار ئۈستىدە سۆزلىشەتتى. مەن ئۇنىڭغا ياۋروپا دۆلەتلىرىنىڭ سىياسىي، ھەربىي، ئىقتىساد، ئىلىم ـ پەن قاتارلىق جەھەتلەردىكى ئىشلىرىنى سۆزلەپ بېرەتتىم. بۇ پادىشاھ دۇنيادىن ئايرىلىپ ياشىغاچقا، دۇنيادىكى دۆلەتلەرنىڭ ئەھۋالىدىن پۈتۈنلەي خەۋەرسىز ئىدى. ئۇنىڭدا بىلىم كەم بولغاچقا، نۇرغۇن بىر تەرەپلىمىلىكلەرمۇ پەيدا بولغانىدى.

بىر قېتىم ئۇنىڭغا بۇنىڭدىن 300 ـ400 يىل ئىلگىرى كىشىلەرنىڭ بىر خىل دورا ياسىغانلىقىنى، دورىغا كىچىككىنە ئۇچقۇن چۈشۈپ كەتسىمۇ تۈيۇقسىز پارتلاپ كېتىدىغانلىقىنى، تاغنىمۇ پارتلىتىپ كۆككە سوروۇۋېتەلەيدىغانلىقىنى، گۇلدۇرماما-مدەك قاتتىق ئاۋاز چىقىدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەردىم.

مەن يەنە ئۇنىڭغا بۇ دورىدىن پايدىلىنىپ مىلتىق ۋە زەم-

بىرەك ئوقۇلىرىنى ياساپ ئانقاندا، ھەممە جانلىقلارنى ئۆلتۈرۈش- كە، سېپىللەرنى بۇزۇپ، ھەربىي پاراخوتلارنى پاچاقلىۋېتىشكە بولىدىغانلىقىنى، بۇنداق دورىنىڭ ماتېرىياللىرى ئادەتتىكى ئەرزان نەرسىلەر ئىكەنلىكىنى، بۇنداق دورىنى ياساشنى بىلىدە- غانلىقىنى ئېيتىپ بەردىم ھەمدە مۇشۇنداق دورىنى ياساپ ئۇ- نىڭغا تەقدىم قىلىپ، ئۇنىڭ ماڭا كۆرسەتكەن ئىلتىپاتىغا جاۋاب قايتۇرۇشنى خالايدىغانلىقىمنى ئېيتتىم.

لېكىن پادىشاھ بۇ قورقۇنچلۇق نەرسىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى. مەندەك ئاجىز قۇرت - قۇڭغۇزنىڭ (ئۇ مېنى شۇنداق دەيتتى) ئىنسانىيەت قېلىپىدىن چىققان بۇنداق پە- كىرلەرگە قانداقمۇ ئەقلى يەتكەندۇ، دەپ ھەيران قالدى. ئۇ دۆلەتنىڭ يېرىمىدىن ئايرىلىپ قالغان تەقدىردىمۇ بۇنداق ۋەھشىيانە نەرسىگە ئىگە بولۇشنى خالىمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ماڭا بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق ئىشلارنى تىلغا ئال- ماسلىقىمنى بۇيرۇدى.

بۇ ئەلدىكى ئادەملەر سىرت بىلەن ئايرىلىپ قالغاچقا، بىلىمىدە ئىنتايىن ئارقىدا قالغان بولۇپ ئەخلاق، تارىخ، شېئىر - قوشاق ۋە ماتېماتىكىلا بىلەتتى.

ئۇلارنىڭمۇ جۇڭگولۇقلارغا ئوخشاش قەدىمكى زامانىدىلا مەتبەئە تېخنىكىسى بولغانلىقىدىن. لېكىن كۇتۇپخانىسى ئىنتا- يىن كىچىك ئىكەن. مەملىكەت بويىچە ئەڭ چوڭ كۇتۇپخانا ھېسابلانغان پادىشاھ كۇتۇپخانىسىدا بىرەر مىڭدەك كىتاب

بولۇپ، 1200 چى ئۇزۇنلۇقتىكى ئۆيگە تىزىپ قويۇلغانىكەن.

مەن ھەمىشە شۇ يەرگە بېرىپ ئۆزۈم قىزىقىدىغان كىتابلارنى ئارىيەت ئالاتتىم. ئۇلار مەن ئوقۇماقچى بولغان كىتابنى ئېلىپ تامغا يۆلەپ ئېچىپ بېرەتتى. ماڭا ئېگىزلىكى 25 چى، كەڭلىكى 50 چى كېلىدىغان ھەربىرىتچان شوتا ياسىتىپ بەرگەن بولۇپ، كىتابنىڭ ئالدىغا قويۇپ بېرەتتى. كىتابنى شوتىدا مېڭىپ يۈرۈپ، كۆزەينەك تاقىۋېلىپ ئوقۇيتتىم. ئەسەرلەر ناھايىتى ئاددىي، راۋان يېزىلغان بولۇپ، تەسۋىر ئىبارىلىرى ئىشلىتىلمىگەن ياكى بىرەر ئارتۇقچە جۈملىمۇ كىرگۈزۈلمىگەنىدى.

ئارمىيىسى توغرىسىدا ئۇلار ئۆزىنى ماختاپ، پادىشاھنىڭ 176 مىڭ پىيادە ئەسكىرى، 32 مىڭ ئاتلىق ئەسكىرى بارلىقىنى سۆزلەپ بەردى. بۇ ئارمىيە شەھەردىكى سودىگەرلەر ۋە يېزىلاردىكى دېھقانلاردىن ئۇيۇشتۇرۇلغان، پادىشاھنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ۋە داڭلىق مۆتىۋەرلەر ئوفېتسىر بولغانىدى. ئۇلار خالىس ئىشلەيتتى، مائاش ئالمايتتى.

ئۇلارنىڭ ئارمىيىسىنىڭ مەشىق قىلغىنىنى كۆرگەندىم. مەشىق مەيدانى پايتەخت يېنىدىكى بىر پارچە بوشلۇق بولۇپ، كۆلىمى 20 كۋادرات چاقىرىم كېلەتتى، ئۇ يەردە 26 مىڭ پىيادە ئەسكەر ۋە 6 مىڭ ئاتلىق ئەسكەر مەشىق قىلاتتى. ھەر بىر ئاتلىق ئەسكەرنىڭ ئېگىزلىكى ئېتى بىلەن قوشۇپ ھېسابلىغاندا تەخمىنەن 90 چىغا يېتەتتى.

پادىشاھنىڭ بۇ ئەسكەرلىرىنى مەشىق قىلدۇرۇشتىكى سەۋەب مۇنداق ئىدى: دۆلىتىدە بۇرۇن ئىچكى ئۇرۇش بولغانىكەن، ئاخىرقى بىر قېتىملىق ئىچكى ئۇرۇشنى پادىشاھنىڭ بوۋىسى مۇرەسسە قىلىپ ھەل قىلغانىكەن. شۇ چاغدىن باشلاپ كۆپچىلىك دۆلەت ئارمىيىسى قۇرۇشقا قوشۇلۇپتۇ. بۇ خىل دۆلەت ئارمىيىسىنىڭ ھەربىي مەشقى ھازىرغىچە داۋاملىشىپ كەپتۇ.

ساندۇقتىن قۇتۇلۇپ چىقىش

چوڭ ئادەملەر دۆلىتىدە پادىشاھ ۋە خانىشىنىڭ ئىلتىپاتىغا ئىگە بولغان بولسامۇ، لېكىن ئۆيدىكى خوتۇن، بالا ـ چاقىلىرىم ھەمىشە يادىمغا كېلەتتى. ئادەتتىكى كىشىلەردەك باراۋەرلىكتە سۆزلىشىشنى، باراۋەرلىكتە بىللە بولۇشنى، كوچىغا چىققاندا باشقىلارنىڭ دەسسەپ ئۆلتۈرۈپ قويۇشىدىن غەم يېيىشتىن خالىي بولۇشنى ئۈمىد قىلاتتىم. قىسقىسى، پۈرسەت بولسا ئەركىنلىككە چىقىشنى ئارزۇ قىلاتتىم.

مېنىڭ بۇ چوڭ ئادەملەر دۆلىتىدە ياشاۋاتقىنىمغا ئىككى يىل بولدى.

3 ـ يىلىنىڭ باشلىرىدا ماڭا قارايدىغان قىز مېنى ئېلىپ پادىشاھ ۋە خانىشقا ئەگىشىپ، جەنۇبتىكى چېگرىغا ئۇۋ ئۇۋلاشقا باردۇق. ئۇۋ ئۇۋلاش تۈگىگەندە پادىشاھ بىلەن بىللە، دېگىز قىرغىقىدىن 18 چاقىرىم يىراقلىقتىكى شەھەردە تۇردۇق.

ماڭا ئازراق سوغۇق تېگىپ قالدى. ماڭا قارايدىغان قىزمۇ قاتتىق ئاغرىپ، ئورنىدىن تۇرالماي يېتىپ قالدى. دېڭىز

ئىزنى كۆرگۈم بار ئىدى، ئەگەر پۈرسەت بولسا مۇشۇ يەردىن قېچىپ كەتسەممۇ بولاتتى. بىر كۈنى قاتتىق ئاغرىپ قالغان بولۇۋېلىپ دېڭىز ياقىسىغا بېرىپ يېڭى ھاۋادىن نەپەس ئېلىشنى تەلەپ قىلدىم. مېنى باققۇچى قىز ئايرىلىدىغان چاغدا كۆز يېشى قىلىپ مالايغا ماڭا ياخشى قاراشنى، كۆتۈل-مىگەن ئىشنىڭ يۈز بېرىشىدىن ساقلىنىشنى تەكرار جېكىلىگەنلىكى مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدۇ.

مەن ساندۇقتا ئولتۇراتتىم، مالاي مېنى ئېلىپ دېڭىز ياقىسىدىكى تاشلاردا يېرىم سائەت ماڭدى. مەن ئۇنىڭغا دېرىزىنى ئېچىۋېتىپ ساندۇقنى يەرگە قويۇپ قويۇشنى بۇيرۇدۇم. بىردەم دېڭىزغا قاراپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، مالايغا كارىئوتىمغا چىقىپ ئۇخلايدىغانلىقىمنى ئېيتتىم. ئۇ چاتاق چىقىپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ دېرىزىلەرنى يېپىۋەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەيلا شېرىن ئۇيقۇغا كېتىپتىمەن.

مالاي مېنىڭ قاتتىق ئۇخلاپ قالغانلىقىمنى كۆرۈپ چاتاق چىقمايدۇ، دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك، ساندۇقنى ئالماي، تاشلار ئارىسىدىن قوشلارنىڭ تۇخۇملىرىنى ئىزدەپ كېتىپتۇ. مېنى ئېلىپ ماڭغاندا كۆتۈرۈشكە ئاسان بولسۇن ئۈچۈن ساندۇقنىڭ ئۈستىگە ئىككى تۆمۈر هالقا ئورنىتىلغانىدى. لېكىن هازىر قانداقتۇر بىر نېمە تۆمۈر هالقىنى تۇيۇقسىز تارتىپ ساندۇقنى ھاۋاغا كۆتۈرۈپ، ناھايىتى تېز ئېلىپ كەتتى.

سانداۋقىنىڭ سىلكىنىشىدىن تۇيۇقسىز ئويغىنىپ كەتتىم. جېنىمنىڭ بارچە ژارقىرىغان بولسامۇ ھېچ ئەھمىيىتى بولمىدى. سانداۋقىنىڭ دېرىزىسىدىن قاراپ، كۆك ئاسمان ۋە ئاق بۇلۇتلارنى كۆردۈم. بىردەمدىن كېيىن بېشىمدا بۇركۇتنىڭ سايىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم.

شۇ چاغدىلا ئۆزۈمنىڭ ئىنتايىن زور خەتەر ئىچىدە ئىكەنلىكىمنى ھېس قىلدىم: ھېلىقى بۇركۇت سانداۋقنى تاشىپاقا، دەپ بىلىپ مېنى ھاۋادىن تاشلارنىڭ ئوستىگە تاشلاپ ئۆلتۈرۈپ يېمەكچى بولغانىكەن.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي غايەت چوڭ قۇش قاناتلىرىنىڭ بىر ـ بىرىگە سوقۇلغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم، سانداۋق تېخىمۇ قاتتىق سىلكىنىپ كەتتى. قانداقتۇر بىر قۇشنىڭ بۇركۇتكە ھۇجۇم قىلغانلىقىنى، كېيىندىنلا سانداۋقنىڭ ھاۋادىن چۈشۈپ كېتىپ بارغانلىقىنى ھېس قىلدىم. سانداۋقنىڭ چۈشۈشى بارغانسېرى شۇنداق تېزلەشتىكى، نەپەس ئالالمايۋاتقۇدەك قالغىلى تاس قالدىم.

ئاخىرى سانداۋق دېڭىزغا چۈشتى.

سانداۋق دېڭىزدا مۇقىم تۇرغاندىن كېيىن ئۆزۈمنى ئاران بېسىۋالدىم. پەرىزىمچە، مېنى ھاۋاغا كۆتۈرۈپ چىققان بۇركۇتنى كۆرگەن يەنە بىر بۇركۇت ئۇنىڭدىن سانداۋقنى تارتىۋالماقچى بولغان. ئۇلار تالىشىش نەتىجىسىدە مېنى تاشلىۋەتكەن بولۇشى مۇمكىن. ياغاچ سانداۋقنىڭ ئاستىغا قېلىن

قاڭالتىر مىخلانغاچقا، قۇتا ھاۋادىن چۈشۈپ سۇدا لەيلەپ قالـغاندىمۇ قىڭغىيىپ كەتمىدى، يېرىلىپمۇ كەتمىدى.

ئىشىك ـ دېرىزىلەر ناھايىتى چىڭ ھەم ھىم بولغاچقا ئۆيۈمگە سۇ كۆپ كىرمىدى. سانداۇق سۇغا 5 چىدەك چۆكـكەنلىكتىن بەزى يوچۇقلاردىن ئازراق سۇ كىرىۋىدى، يوچۇقـلارنى كېيىم ـ كېچەك ۋە باشقا نەرسىلەر بىلەن ئېتىۋەتتىم.

مەن ئىنتايىن ئازابلاندىم ۋە قورقتۇم. مېنى ھەر ـ قاچان غايەت زور دولقۇن يۇتۇپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. دېرىـزىنىڭ ئەينىكى چېقىلىپ كەتسىلا تۆگىشەتتىم. يەنە ماڭا قارايدىغان قىز مېنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىمنى بىلسە قانچـلىك ئازابلىنىپ كېتىدىغانلىقى، پادىشاھ ۋە خانىشىنىڭ قانداق ئەيىبلەيدىغانلىقى، قانداق پاجىئەلىك ھالغا چۈشۈپ قالىدىغانلىقى خىيالىمغا كەلدى. مۇشۇلارنى ئويلاپ ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي يىغلىۋەتتىم.

دېڭىزدا بىرەر سائەت لەيلىدىم.

تۇيۇقسىز سانداۇقنىڭ ھالقىسىغا قاتتىق بىر نەرسـىنىڭ تەگكەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدىم، ئاندىن بىر خىل كۇچنىڭ سانداۇقنى دېڭىز سۈيىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ چىققاندـلىقىنى ھېس قىلدىم. پەرىزىمچە، بىرسى سانداۇقنى كۆرۈپ قېلىپ، ئۇنى ئاچماقچى بولۇۋاتاتتى.

شۇنىڭ بىلەن مەن ئاۋازىمنىڭ بارىچە يارەمگە چاقىرـدىم، ۋاقىراپ ئونۇمۇ پۈتۈپ كەتتى. ھېرىپ يىقىلىپ قالاي

دېگەندە تۈيۈقسىز ۋارقىرىغان ئاۋازنى ئاڭلىدىم.

دېرىزىدىن بىرسى ئىنگلىز تىلىدا مەندىن رادى نېمە ئادەم ئىكەنلىكىمنى سورىدى. مەن ئەنگلىيەلىك، مېنى قۇتقۇزۇۋېلىڭلار، دېدىم. ئۇلار مېنىڭ قۇتقۇزۇۋېلىنغانلىقىمنى، ساندۇقنىڭ پاراخوتقا باغلاپ قويۇلغانلىقىنى، ياغاچچى كەلگەندە ساندۇقتىن تۆشۈك ئېچىپ، قۇتقۇزۇپ چىقىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

مەن تاقەت قىلالماي، ئۇنداق قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق، بىرسىڭلار ساندۇقنىڭ ھالقىسىدىن تۈتۈپلا پاراخوتقا ئېلىپ چىقساڭلارلا بولىدۇ، دېدىم. ئۇلار مېنىڭ بۇ بىمەنە سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى. ئۆزۈمگە ئوخشاش چوڭلۇقتىكى ئادەملەر ئارىسىغا كېلىپ قالغانلىقىمنى ئويلىماپتىمەن.

ئۇزۇن ئۆتمەي ياغاچچى پاراخوتتىن چۈشۈپ، ساندۇقنىڭ ئۈستىدىن تۆت كۆادرات چى كېلىدىغان تۆشۈك ئاچتى. مەن ئاشۇ تۆشۈكتىن چىقىپ، ئەنگلىيەلىكنىڭ پاراخوتىغا چىقىۋالدىم.

مانا شۇ چاغدىلا ھەقىقىي قۇتقۇزۇۋېلىنغانلىقىمنى بىلدىم.

گالابتۇرنىڭ سايادەت خاتىرىسى

格列佛游记

6.00

ISBN 978-7-5373-1736-8

باھاسى: 60.00 يۈەن (10قىسىم)